

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra genderových studií

Bc. Lucie Beneschová

Antifeminismus v kontextu sexuálního obtěžování

Diplomová práce

Vedoucí práce: **PhDr. Hana Havelková, Ph.D.**

Praha 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2.5. 2017

.....

Lucie Beneschová

Poděkování

Na tomto místě bych v první řadě ráda poděkovala PhDr. Haně Havelkové, Ph.D. za její neocenitelné rady a připomínky, a za její inspirující nápad vytvořit práci na tak zajímavé téma. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Lubice Kobové, MA, PhD. za pomoc při shánění sekundární literatury. Nakonec bych chtěla poděkovat svým rodičům za trpělivost a respekt k mému oboru, a Filipu Rottovi za jeho neocenitelnou podporu.

Obsah

Obsah.....	1
Abstrakt.....	3
Abstract.....	4
1. Úvod.....	5
2. Teoretická část.....	8
2.1 Definice sexuálního obtěžování z odborné perspektivy.....	8
2.2 Vstupní teze k souvislosti mezi otázkou sexuálního obtěžování a antifeminismu.....	10
2.2.1 Problematika nepřesného překladu.....	11
2.2.2 Vliv porevolučních autorů/ek.....	12
2.2.3 Feminismus není komunismus.....	13
2.2.4 Diskuse o umírněnosti českých feministek.....	15
2.3 Exkurz do americké historie.....	16
2.3.1 Clarence Thomas versus Anita Hillová a radikálnost amerických a západních feministek.....	17
2.4 Právní úpravy v rozdílných kontextech.....	19
2.5 Právní zakotvení sexuálního obtěžování v České republice.....	21
2.5.1 Cesta k přijetí zákona.....	22
2.6 Projevy a znaky sexuálního obtěžování.....	24
2.6.1 Symbolické násilí a kulturní tolerance sexuálního obtěžování.....	24
2.6.2 Genderový řád a mužská hegemonie.....	25
2.6.3 Koncept ženského bytí jako bytí viděného a mýtus krásy.....	27
2.6.4 Strach ze zneužitelnosti.....	29
2.7 Shrnutí teoretické části.....	31
3. Empirická část.....	32
3.1 Výběr vzorku.....	32
3.2 Výběr výzkumné metody.....	35
3.3 Paradigma výzkumu.....	37
3.4 Feministický výzkum a pozicionalita.....	38
3.5 Kvalitativní analýza vybraného výzkumného vzorku.....	39
3.5.1 Konstrukce feministů a feministek.....	39

3.5.1.1	Porevoluční období.....	39
3.5.1.2	Mediální odraz přijetí zákona.....	42
3.5.1.3	Stenografické přepisy.....	43
3.5.2	Sexuální obtěžování jako nevyžádaný cizorodý import.....	45
3.5.2.1	Mediální obraz přijetí zákona.....	46
3.5.2.2	Stenografické přepisy.....	48
3.5.3	Bagatelizování a zlehčování problematiky sexuálního obtěžování.....	51
3.5.3.1	Porevoluční období.....	51
3.5.3.2	Mediální obraz přijetí zákona.....	52
3.5.3.3	Stenografické přepisy.....	54
3.5.4	Strach a obavy ze zneužití zákona a diskreditace.....	56
3.5.4.1	Porevoluční období.....	56
3.5.4.2	Mediální obraz přijetí zákona.....	58
3.5.1	Konstrukce viníka/ce a oběti sexuálního obtěžování.....	61
3.5.1.1	Porevoluční období.....	61
3.5.1.2	Mediální obraz přijetí zákona.....	62
3.5.2	Fenomén vzhledu oběti sexuálního obtěžování.....	65
3.5.2.1	Porevoluční období.....	65
3.5.2.2	Mediální obraz přijetí zákona.....	66
3.5.2.3	Stenografické přepisy.....	67
3.5.3	Nepochopení a neznalost problematiky sexuálního obtěžování.....	69
3.5.3.1	Porevoluční období.....	69
3.5.3.2	Mediální obraz přijetí zákona.....	69
3.5.3.3	Stenografické přepisy.....	71
3.5.4	Sexuální obtěžování je výmysl, který neexistuje, a pokud existuje, není závažné.....	73
3.5.4.1	Mediální obraz přijetí zákona.....	73
3.5.4.2	Stenografické přepisy.....	74
3.5.5	Pozitivní výroky.....	76
3.6	Možné centrální kategorie.....	79
4.	Závěr	81
5.	Literatura	83

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá otázkou, jaký diskurz o genderu a feminismu se vytvořil v debatě elit v souvislosti s tématem zákona o sexuálním obtěžování. Její metoda je analýza antifeministických výroků spojených s problematikou sexuálního obtěžování a zákona, který by takové chování reguloval.

Hlavními východisky teoretické části jsou odborná diskuse, která funguje jako nástroj pro pochopení mocenské podstaty sexuálního obtěžování, odlišný historicko-sociální kontext severní Ameriky a postkomunistické České republiky a z něj plynoucí právní pojetí sexuálního obtěžování.

Analytická část je založená na kódovacích postupech inspirovaných zakotvenou teorií. Výzkumný vzorek sestává z novinových článků, stenografických přepisů a televizního publicistického pořadu ze dvou historických období: období krátce po pádu komunistického režimu (1992-1993) a období projednávání zákona o sexuálním obtěžování (1999-2003). Hlavní závěry jsem shrnula do 4 možných centrálních kategorií: Ignorování mocenské podstaty sexuálního obtěžování, přenos viny a odpovědnosti za sexuální obtěžování, sexuální obtěžování je v rozporu s „naší“ kulturou a pozice tzv. samozvaných mluvčích.

Klíčová slova: sexuální obtěžování, antifeminismus, post-komunismus, americký feminismus, právo, média, kódování, zakotvená teorie

Abstract

This diploma thesis revolves around the question of what kind of discourse about gender and feminism has been created in debates among the elites in context with law of sexual harassment. Its method is to analyze the antifeminist statements related to the issue of sexual harassment and the law that would regulate such behavior.

The main sources of the theoretical part are the professional discussion, which acts as a tool for understanding the power of sexual harassment, the different historical and social context of North America and post-communistic Czech Republic and the legal concept of sexual harassment that is based on it.

The analytical part is based on coding procedures inspired by a grounded theory. The research sample consists of newspaper articles, stenographic transcriptions and a TV publicistic show from two different historical periods: period shortly after the fall of communist regime (1992-1993) and period of discussing the statute of sexual harassment act (1999-2003). I summarized the main conclusions in four possible central categories: Ignoring the question of power in sexual harassment, the transfer of guilt and responsibility for sexual harassment, sexual harassment is in contradiction with "our" culture and the position of so-called self-proclaimed speakers.

Key words: sexual harassment, antifeminism, post-communism, american feminism, law, media, coding, grounded theory

1. Úvod

Ve své diplomové práci zkoumám antifeministické výroky spojené jak se sexuálním obtěžováním obecně, tak konkrétně s přijetím zákona o jeho regulaci. Výzkumná otázka, která určuje směr mého bádání, je: Jaký diskurz o genderu a feminismu se v debatě elit vytvořil v souvislosti s tématem sexuálního obtěžování?

Před vznikem této práce jsem byla rozhodnuta, že se budu věnovat antifeministickým výroky. Považuji za důležité, abych jako žena identifikující se jako feministka znala hlavní výtky a protiargumenty proti feministickému hnutí. Díky znalosti těchto prohlášení, motivací jejich autorů/ek a celého historicko-kulturního pozadí je možné vést s opoziční stranou konstruktivní dialog. Zjistila jsem, že nejvíce antifeministickým výroky bylo spojeno s problematikou sexuálního obtěžování. Mohu dokonce říci, že až na drobné výjimky, byly všechny novinové články i televizní dokument velmi negativní a skeptické.

Vybrala jsem několik zdrojů těchto výroky, které se liší jak časově, tak i žánrově, a to proto, abych získala nejkompexnější pohled na jev a mohla sledovat, zda došlo/nedošlo k názorovému vývoji. Kromě novinových článků spisovatelských elit z období těsně po pádu komunismu jsem do výzkumného vzorku zařadila i stenografické přepisy z projednávání zákona o sexuálním obtěžování, novinové články reflektující přijetí tohoto zákona a dokonce i televizní publicistický pořad. Autory a autorkami těchto výroky jsou vzdělaní a mocní lidé, které nazývám elitami. Tito lidé měli možnost svým názorem ovlivnit veřejné mínění, a to skrze mediální produkt a legislativní nařízení. Mým cílem je sledovat, jak jednotliví mluvčí (muži i ženy, výzkumný vzorek je genderově vyvážený) ve svých výrocih konstruuji, respektive reprodukuji, nejen feminismus v kontextu sexuálního obtěžování, ale i maskulinitu a femininitu, potažmo vztahy typické pro genderový řád.

Tato práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Na začátku teoretické části se věnuji definici sexuálního obtěžování a uvádím čtenáře/ky do sexuálního obtěžování jako kontextu, v jehož rámci vznikají antifeministické výroky. Popisuji, co je to sexuální obtěžování z odborného hlediska, abych to mohla porovnat s výroky vybraných autorů/ek.

V další kapitole využívám sekundární literaturu věnovanou českému prostředí. Zpracovávám zde dosavadní reflexe českých autorů/ek (Josef Škvorecký, Milan Kovář), týkající se charakteru debat o sexuálním obtěžování.

Vysvětluji důsledky problematičkého překladu slova *harašení*, úskalí nepřesného překladu a okolnosti, za kterých vznikl. V neposlední řadě využívám sekundární literaturu popisující negativní vliv komunismu na vnímání feminismu. V podstatě rekapituluji stav debat a výzkumů na poli sexuálního obtěžování, feminismu a komunistických myšlenek. Nakonec nastiňuji diskusi o vývoji a vlastnostech českého feminismu.

V kapitole o americkém kontextu opět shrnuji feministické reflexe debat o sexuálním obtěžování, ale v kontextu severní Ameriky (USA a Kanada), které českému čtenářstvu reflektoval právě Josef Škvorecký, a to proto, abych uvedla do kontextu sady výroků týkající se radikálnosti amerických feministek. Jedním z obvinění ze sexuálního obtěžování, které je zmíněno i v dílech českých autorů/ek, a které vyvolalo rozporuplné názory i ve feministických kruzích, je případ Thomas versus Hillová. Domnívám se, že díky velké mediální sledovanosti kauza přispěla k vnímání severoamerického feminismu jako radikálního a vesměs negativního.

V následujících kapitolách, týkajících se práva, shrnuji práce právníků/ček o rozdílech mezi severoamerickým a evropským právem, které také mohou tvořit zdání radikálnosti severoamerických feministek. Tyto rozdíly jsou dány odlišným historicko-sociálním vývojem, díky kterému je na sexuální obtěžování nahlíženo v severní Americe jinak než v Evropě. Dále shrnuji sekundární literaturu věnovanou ryze českému kontextu přijetí zákona o sexuálním obtěžování. Popisuji, co jej provázelo, v jakém znění byl schválen a proč byl po několika letech vyškrtnut.

Předposlední podkapitoly představují konkrétní znaky a jevy ovlivňující diskusi o feminismu a sexuálním obtěžování, které vykrytalizovaly z odborné literatury v teoretické části práce. Zařadila jsem sem symbolické násilí a kulturní tolerance sexuálního obtěžování, genderový řád a mužská hegemonie, koncept ženského bytí jako bytí viděného, mýtus krásy a strach ze zneužitelnosti. Spolu s poslední kapitolou, která shrnuje hlavní teze akademických a odborných textů teoretické části, slouží jako nástroj při určování kategorií a při následné interpretaci zkoumaného vzorku založeného na výrocih veřejných elit.

V empirické části diplomové práce představuji výběr výzkumného vzorku, výběr metody, paradigmatu, ve kterém se můj výzkum pohybuje a mou pozicionalitu. Jako metodu používám kódovací postupy inspirované zakotvenou teorií. Po analýze výzkumného vzorku je tato práce ukončena shrnutím hlavních závěrů této práce.

2. Teoretická část

2.1 Definice sexuálního obtěžování z odborné perspektivy

V této kapitole se věnuji problematice sexuálního obtěžování z pohledu odborné akademické diskuse: tedy jak odborníci a odbornice na genderová studia a jiné sociální vědy definují sexuální obtěžování. Odborné vymezení problematiky mi slouží jako kontext, se kterým mohu v empirické části práce porovnat veřejné, mediální a politické pojetí a debaty na téma sexuální obtěžování.

Sexuální obtěžování je komplexní fenomén, který má vícero definic a pojetí. Jinak je definováno v USA a jinak v rámci Evropy a Evropské Unie. Hlavním úkolem pro jeho pochopení je v první řadě správné přeložení anglického termínu *sexual harassment*. Petr Pavlík a Irena Smetáčková upozorňují na rozdíl v českém termínu „*sexuální*“ a anglickém termínu „*sexual*“ (2011). Zatímco anglický termín „implikuje dva významy - jednak pohlavní/genderovou příslušnost, jednak sexuální chování“, český termín „*sexuální*“ implikuje pouze sexuální aktivity (Smetáčková, Pavlík, 2011: 367). To, že sexuální obtěžování je vnímáno významově omezeně, je zjevné z výzkumů zabývajících se sexuálním obtěžováním na vysokých školách¹ i v zaměstnání, kde si ženy i muži nejsou jisti, jaké formy chování jsou kvalifikovány jako sexuální obtěžování a kdy mají právo se aktivně bránit (Kitzinger, Thomas, 1995: 33). Proto navrhuji širší pojem, který by lépe odpovídal anglickému ekvivalentu: „sexuální a genderově motivované obtěžování“, neboli genderově podmíněný bullying (Smetáčková, Pavlík, 2011: 367).

V celé komplexnosti by sexuální obtěžování zahrnovalo dva typy jednání. První typ zahrnuje jednání přímo spojené se sexuálními aktivitami. Sem patří například „milostné a sexuální vztahy na pracovišti, nevyžádané a přehnané dotyky, flirtování mezi kolegy, vynucování sexuální kontaktů, sexuální vydírání (quid pro quo) až znásilnění“ (Křížková, Maříková, Uhde, 2005: 8). Jednání druhé formy sexuálního obtěžování přímo nenarušují „tělesnou integritu spojenou se sexuálním chováním“, ale „vytvářejí nepříjemné prostředí vázané na pohlaví“ (Smetáčková, Pavlík, 2011: 367).

---

1 Až 90% studentů/tek označuje za sexuální obtěžování takové chování, které se implicitně nebo explicitně týká sexuality (Smetáčková, Pavlík, 2011: 378).

Konkrétními příklady jsou „snižování důstojnosti, ponižování, obviňování, sabotáž pracovního výkonu a omezování“ (Křížková, Maříková, Uhde, 2005: 8). Ve své práci pracuji s tímto dvojitým charakterem sexuálního obtěžování, které pro přehlednost nazývám dále už jen jako „sexuální obtěžování“.

Sexuálního obtěžování se podle výzkumů častěji dopouštějí muži proti/na ženám/ch (Smetáčková, Pavlík, 2011: 369). Ze sexuálního obtěžování se tak stává další mechanismus znevýhodňování žen, který soustavně snižuje váhu femininity a ohrožuje sociální postavení žen (Sev'er, 1999: 481). V praxi to znamená, že „jsou ženy systematicky vytlačovány z dobře placených pracovních pozic, jsou znehodnocovány jejich schopnosti a pracovní výkony a je jim ztěžován přístup ke vzdělání“ (Vohlídalová, 2009: 21). Toto jednání ženy degraduje a izoluje (Křížková, Maříková, Uhde, 2005: 8).

Jsou to právě genderové teorie, které nabízejí „vhodné zarámování sexuálního obtěžování, neboť dovolují tematizovat mocenské nerovnosti“ (Smetáčková, Pavlík, 2011: 362). Moc je integrální součástí obou forem sexuálního obtěžování. Obtěžující chování probíhá v rámci asymetrického vztahu (učitel/ka- student/ka, nadřízený/á- podřízený/á) a stává se jakousi manifestací mocenské nerovnováhy mezi muži a ženami. Podle Catharine MacKinnon je moc přirozenou součástí i formálních prostředí, jako jsou vysoké školy a pracoviště, kde během sexuálního obtěžování „dochází ke zneužití moci, které je umožněno sociálními a organizačními mocenskými nerovnostmi mezi obtěžující a obtěžovanou osobou“ (1979: 174).

Ač je sexuální obtěžování u nás nejvíce problematizováno ve školském a pracovním prostředí, není jen záležitostí vysokých škol a pracovišť (Smetáčková, Pavlík, 2011, Křížková, Maříková, Uhde, 2005, Vohlídalová, 2009, Havelková, 2006). Jak říká Johanka Šebestová, je to problém společenský, tedy problém moci a bezmoci (2005: 16). Z hlediska genderové a feministické perspektivy je základní příčinou sexuálního obtěžování existence genderového řádu². Všechny typy sexuálního obtěžování z něj nejen vychází, ale také dále pomáhají k jeho reprodukci (Smetáčková, Pavlík, 2011: 370). Dochází zde k zacyklení celého problému (Havelková, 2014).

---

2 Viz podkapitola **Genderový řád a mužská hegemonie**.

2.2 Vstupní teze k souvislosti mezi otázkou sexuálního obtěžování a antifeminismu

V této kapitole konfrontuji odborné akademické diskuse o sexuálním obtěžování z předchozí kapitoly s jeho nepochopením veřejné, mediální a politické sféry.

Vycházím z teze mnohých autorů a autorek (Oates-Indruchová, 1999; Bozděchová, Mazálková, 1994; Osvaldová, 2004; Sokolová in Formánková, Rytířová, 2004; Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998; Matonoha in Havelková, Oates-Indruchová, 2015), že Josef Škvorecký svými třemi eseji pro časopis *Respekt* udal směr pojmání feminismu v nově vzniklé demokratické Československé republice. Podle Libory Oates-Indruchové a Erzsébet Barát měly postkomunistické země díky sdělovacím prostředkům, především tisku, v prvních letech po pádu komunismu velkou šanci ovlivnit utváření veřejného mínění v případě genderu a feminismu a „formulovat a dále šířit kritiku dopadů měšťanského patriarchátu“ (Oates-Indruchová, 1999: 132, Barát, 2004: 177).

Místo toho se stal feminismus v médiích pouze okrajovým fenoménem, který byl považován za daný a nehodný diskuse (Oates-Indruchová, 1999: 132), a pokud se do médií dostal, tak byl „diskreditován a trivializoval význam feministického hnutí“ (Barát, 2004: 180). Podle Věry Sokolové bylo vyznění debat o feminismu „zoufale jednostranné a odpor k feminismu v Československu během prvních porevolučních let, a to jak ze strany intelektuálů a médií, tak ze strany mnohých žen samotných, [...] téměř legendární“ (Sokolová in Formánková, Rytířová, 2004: 199). Libora Oates-Indruchová přichází s tezí, že prezentace feminismu prošla v českých, potažmo v československých, médiích od roku 1989 třemi fázemi (Oates-Indruchová, 1999). V letech 1990-1991, během *fáze otevřenosti*, se „v tisku vyskytovala spousta názorů z nejrůznějších oblastí a s nimi též názory na feminismus“ a „autoři a autorky dostali prostor, aby informovali o vývoji a obsahu feminismu a genderové problematice“ (Oates-Indruchová, 1999: 134). V letech 1992 a 1993, ve *fázi uzavřenosti*, bylo však téměř nemožné publikovat články o feminismu, které by jej nehodnotily záporně (Tamtéž).

Právě v těchto letech se vytvořilo vůči feminismu tak nepřátelské prostředí, a „noviny se zaměřily na zdůrazňování extrémních proudů feminismu a nevyhnuly se ani zkreslování a zesměšňování některých problémů, jimiž se feminismus a genderové studie zabývají“ (Oates-Indruchová, 1999: 134). Jedním z takových problémů je i sexuální obtěžování.

2.2.1 Problematika nepřesného překladu

I přes silnou genderovou necitelnost článků Josefa Škvoreckého se v nich neobjevuje termín *sexuální harašení*. Podle Oty Ulče není Josef Škvorecký dokonce ani autorem této fráze. Jejím autorem je sám Ota Ulč, který během pobytu v USA jako první přeložil termín *sexual harassment*³ jako *sexuální harašení* (2014: 176). Slovy Oty Ulče:

„Autory oné poťouchlosti „sexuální harašení“ jsou skutečně dva provinilci, ale tím druhým není Josef Škvorecký, ale multitalent Jan Vodňanský. Primát si vzájemně neupíráme, naopak jako vzorně vychovaní gentlemani si dáváme přednost jako při vchodu u dveří“ (Ulč, 2014: 177).

I v tomto úryvku je patrná ironie a cynický odstup. K bagatelizaci celé problematiky sexuálního obtěžování určitě nepřesný překlad přispěl. Mezi anglickým „*harassment*“ a českým „*harašení*“ neexistuje jazykově významová souvislost, ale pouze formální zvuková podobnost (Bozděchová, Mazálková, 1994: 200). Velký anglický slovník uvádí k anglickému slovu *harassment* tyto ekvivalenty: 1. „trápení, soužení, sužování, trýzeň, útrapa, znepokojení, znepokojování, zneklidnění, dopalování, dožírání, znepokojující čin“, 2. „utrápenost, ztrápenost, uštvanost, znervózněnost (Hais, Hodek, 1985). Naproti tomu „české harašit a harašení vyvolává asociace sekundární, spojené s přeneseným významem idiomatičtějšího spojení typu haraší v bedně“ (Bozděchová, Mazálková, 1994: 200). Pokud je ovšem tento překlad významově nepřesný, proč jej autoři, kteří anglicky uměli, takto přeložili? Milan Kovář to vysvětluje takto:

„Já vím, že harassment se ve slovníku překládá jinak, jako trápení, sužování, znepokojování, zneklidnění – a tak sexual harassment by mělo být správně česky: sexuální obtěžování. Ale když mně se to harašení mnohem víc líbí.“ (Bozděchová, Mazálková, 1994: 199).

---

3 Vůbec poprvé se v česko-slovenských médiích objevil termín *sexual harassment* v rámci popisu ostře sledované kauzy Thomas – Hillová na podzim 1991. Tehdy ale stále v původním anglickém originálu (Bozděchová, Mazálková, 1994: 199).

Nepřesný překlad může následně ovlivnit i kvalitu odborné literatury. Ivany Bozděchová a Mazálková tvrdí, že je nutné „poukázat na nebezpečí situace, kdy autor pod vlivem vlastních postojů a hodnocení, souvisejících mj. s daným kulturním zázemím, může podcenit ironizující výsledek nevhodného překladu a způsobu přebírání cizích pojmů“ (Bozděchová, Mazálková, 1994: 200). Podobný termín, který se vyskytuje v neoborné a populární literatuře, „nelze použít ve vážně míněné odborné literatuře“ (Tamtéž).

2.2.2 Vliv porevolučních autorů/ek

Jak jsem se zmínila na samém začátku kapitoly, na tomto zdiskreditování se podílel Josef Škvorecký, který ve svých esejích⁴, *Dobrodružství amerického feminismu* (jehož dva díly jsou součástí zkoumaného vzorku) s ironií a sarkasmem popisuje mimo jiné případy sexuálního obtěžování v USA (Osvaldová, 2004: 64). Josef Škvorecký vydal svou trilogii ve stejnou dobu jako Milan Kovář svůj článek pro Mladý svět *Dopis z Ameriky o velkém sexuálním harašení*⁵, ale jeho následný vliv byl podle Barbory Osvaldové nejsilnější (2004: 64). Dochází k tomu, že postavení Josefa Škvoreckého jako „pronásledovaného spisovatele, disidenta a znalce amerického univerzitního prostředí“ (Osvaldová, 2004: 92) umocnilo jeho vliv na delegitimizaci feminismu a sexuálního obtěžování i postavení sdělovacích prostředků těsně po pádu komunismu (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 19). Média nesla podle Jiřiny Šmejkalové v tomto období „vlajku pravdy“, protože veřejnost „měla náhle mnoho důvodů se domnívat, že informacím prýšticím z televize a novin je možno důvěřovat“ (Tamtéž). Podle Jana Matonohy byl západní feminismus dokonce zaskočen „masivním odmítáním myšlenek genderové emancipace ve východní Evropě“ a ještě více byl zaskočen, když byly tyto myšlenky odmítány právě lidmi z disentu, u kterých byla očekávána větší senzitivita „k různým formám útlaku a nerovnoprávnosti“ (Matonoha in Havelková, Oates-Indruchová, 2015: 351).

---

4 Tyto eseje vznikly na počátku *fáze uzavřenosti*, v roce 1992 (Oates-Indruchová, 1999: 134).

5 Právě v tomto článku byl termín *harašení* poprvé použit v tištěných médiích (Smetáčková, Pavlík, 2011: 362).

Svémi články Josef Škvorecký „udal tón mnoha dalším článkům méně renomovaných autorů“⁶ (Osvaldová, 2004: 64) a stal se spolu s dalšími veřejnými „osobnostmi naprosto nekompetentními komentátory problematiky, neboť o něm z odborného hlediska nic nevěděly“ (Sokolová in Formánková, Rytířová, 2004: 200). Pohledy takových autorů a autorek tvořily čistě osobní a intuitivní postřehy ze zahraničí, většinou USA a Kanady (Sokolová in Formánková, Rytířová, 2004: 200). Tito autoři a autorky se staví do pozice svědka/kyně, který/á komponuje příběh tak, aby na čtenáře/ku působil/a „dojmem důvěrné obeznámenosti autora s jiným a cizím kontextem a zároveň [vyvolával/a] respekt vůči autorově zprávě“ (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 17). Jiřina Šmejkalová se v jedné své práci zabývala právě výstavbou autorského subjektu, hlasu mluvčího, který potencionálnímu čtenáři předává informaci o feminismu (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 17). V této práci se soustředí nejvíce právě na Josefa Škvoreckého. Upozorňuje na fakt, že „horory o strašidlu „feminismu“ byly povětšinou poskládány z detailů vytržených z kontextů“ (Tamtéž). Konkrétní detail nejen že nahradí celkový kontext, ale zároveň vytváří iluzi, že autor/ka je se situací konkrétně obeznámen/a a že je velmi důvěryhodný/á (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 17).

2.2.3 Feminismus není komunismus

Kromě článků výše zmíněných autorů bylo pro přijetí feminismu a pro diskusi o sexuálním obtěžování v postkomunistických zemích problematické jeho spojení s termínem „ideologie“ (Barát, 2004). Rétorika antikomunismu, která nastoupila po roce 1989, „konstruovala „ideologii“ jako zlé dědictví minulosti“ (Barát, 2004: 180). Erzsébet Barát na případu Maďarska popisuje, jak se „médiím podařilo redefinovat feminismus jako součást nejasně definované marxistické ideologie“, a poté u všeho, co má nálepku „ideologie automaticky předpokládat totalitní obsah“ (Barát, 2004: 185). Feminismus se stává asociací oficiální komunistické politiky žen, zla páchaného na institucionální bázi prostřednictvím komunistické strany (Barát, 2004: 186). Autorka se sice věnuje maďarskému kontextu, ale situace v Československu byla velmi podobná.

---

6 Jakými byl například Vladimír Stwor, jehož svědectví otištěné v Mladém světě je „kombinací osvědčených rétorických triků lokalizace, analogie a následně obeznámenosti s danou problematikou“ (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 17).

I místní tisk představoval feminismus „jako odstrašující příklad bezduché ideologie, ohrožující kdysi poklidné vody západních společností, jemuž by se budovatelské úsilí naší mladé demokracie mělo vyhnout obloukem“ (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 16). Spojení komunistické a feministické ideologie na dalších několik let doslova zablokovalo pokusy o nastolení dalších diskusí o feminizmu v médiích (Tamtéž).

Komunismus je ve vztahu k feminizmu problematický ještě v jedné věci, a tou je koncept „nucené emancipace shora“, který vystoupil do popředí až po revoluci (Havelková, Oates-Indruchová, 2015: 20). Názory na tento koncept se liší. Podle Bohuslava Blažka skrze něj komunismus ženám vnucoval „vyrovnávání rozdílů“, což znamenalo, že se žena měla stát co nejvíce mužskou (Blažek in Chřibková, 1999: 197). Výsledkem této nadiktované rovnoprávnosti byla dvojí směna a z celkového počtu 97% zaměstnaných žen na plný úvazek pouze 10% žen v parlamentu (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 16).

Naproti tomu podle Hany Havelkové sice „komunistická moc doslova zlikvidovala předchozí ženské hnutí a tím možnost artikulovat požadavky žen jimi samými, takže „zdola“, ale samotné spravování genderové agendy „bylo dalekosáhle delegováno na odbornou komunitu“ a odbornou obec, která byla „mediátorem mezi politickými cíli a každodenními zkušenostmi lidí“ (Havelková, Oates-Indruchová, 2015: 20, 21). To znamená, že v Československu sice existovaly státem zřizované instituce, ty však díky své relativní autonomii mohly ovlivňovat genderovou politiku, a stále do ní promítat „ideje a požadavky nejen marxistického, ale i liberalistického feminizmu první vlny“ (Havelková, Oates-Indruchová, 2015: 21). „Přímým důsledkem „vyvlastnění“ feministické agendy ženského hnutí komunistickou stranou bylo zneviditelnění občasných zážehů odborné, či dokonce veřejné diskuse o genderových otázkách a hluboké zanoření feministického diskursu v kulturní povědomí“ (Havelková, Oates-Indruchová, 2015: 23). Toto ukrytí bylo tak úspěšné, že dodnes stále přetrvává názor, že feminismus a genderová studia jsou pouhými cizorodými importy ze Západu, což dokazuje i výzkumný vzorek (Tamtéž).

---

7 Tento pojem navrhuje Hana Havelková jako přesnější alternativu k pojmu nucená emancipace shora. „Pojem vyvlastnění podle našeho názoru lépe vystihuje skutečnou situaci, kdy moc odňala ženskému hnutí jeho agendu s tím, že ji bude spravovat sama – a domněle lépe ... za pomoci vědy“ (Havelková, Oates-Indruchová, 2015: 22).

2.2.4 Diskuse o umírněnosti českých feministek

Podle Aleny Wagnerové i přes působení komunistické ideologie existovaly v českém prostředí ženy, které se identifikovaly jako feministky, ale většinou jen jako feministky „umírněné“ a „konzervativní“, které odsuzovaly aktivitu „některých militantních směrů, jejichž reprezentantky se po listopadu 1989 houfně objevovaly v Praze i jiných českých a moravských městech, [která] byla cizí české zkušenosti i tradici a provokovala spíš odpor než vážné zamyšlení“ (1999: 83). Dále autorka tvrdí, že za tuto konfrontaci se západním feminismem může jiná zkušenost, kterou mají postkomunistické země, kde „ženy a muži měli společného protivníka a utlačovatele ve stranickém aparátu, [a] nositeli moci nebyli muži, ale funkcionáři, kteří stejnou mírou vládli mužům i ženám“ (Wagnerová in Chřibková, 1999: 82).

S touto tezí souhlasí i Linda Sokačová, podle které i ve svém počátku nebylo české ženské hnutí hnutím pouze a čistě ženským, protože se do aktivit feministických spolků zapojili muži jako například V. Náprstek nebo T. G. Masaryk (Sokačová in Formánková, Rytířová, 2004: 185). Ženy se nevymezovaly vůči mužům jako nositelům moci, ale naopak s nimi spolupracovaly „v době národního obrození i v době budování první republiky“ (Osvaldová, 2004: 23). I Barbora Osvaldová definuje počátky českého ženského hnutí jako „typické svou umírněností“, „[feminismus] nebyl namířen proti mužům, ale šlo mu především o lepší postavení a uplatnění žen v občasném životě“ (Osvaldová, 2004: 23). Tato emancipace nebyla změřená proti mužům, ale s muži proti národnostnímu útlaku (Wagnerová in Chřibková, 1999: 83).

Uváznutí v první vlně feminismu, nepochopení feministických idejí spojených s druhou vlnou a konstrukce českého feminismu jako „umírněného“, „konzervativního“ a „promužského“ vedlo k tomu, že se feminismus, a potažmo i téma sexuálního obtěžování, staly hrozbou dovezenou ze Západu, která problematizovala „každodenní praxi nanejvýš spojovanou s plácáním po zadku u soustruhů“ (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 18). Kromě toho představovalo sexuální obtěžování hrozbu pro české občany, protože se mohlo stát nástrojem jak zdiskreditovat slavné a mocné muže (Barát, 2004).

2.3 Exkurz do americké historie

Předběžné čtení zkoumaného materiálu ukázalo spojení odpůrců zákona o sexuálním obtěžování s určitou konstrukcí amerického feminismu.

Erzsébet Barát ve své práci nabízí ještě druhou linii argumentace⁸, která vysvětluje zdiskreditování feminismu a sexuálního obtěžování v postkomunistických zemích. Na základě této linie představuje americké vnímání feminismu a sexuálního obtěžování pro nově vznikající demokratické evropské země „„kulturní výstřednost“, motivovanou zájmy rozpínajícího se amerického finančního kapitálu“ (Barát, 2004: 187). Feminismus a sexuální obtěžování jsou konstruovány jako cizí dovoz ze zahraničí, především ze Západu, „před jehož agresivitou je třeba národní kulturu bránit“ (Barát, 2004: 187). Právě obvinění ze sexuálního obtěžování představuje způsob, jak mohou feministky ukojit svou finanční nenasytnost, kterou soustředí na slavné muže, jako jsou „Mike Tyson, Clarence Thomas a Kennedyho synovec“ (Barát, 2004: 187). Pohled na americký feminismus je ale velmi zjednodušující, „jako kdyby nebyly jiné formy feminismu nebo ženského hnutí“, než je tato (Barát, 2004: 188).

Přitom nebylo americké feministické hnutí vůbec jednotné, a v zásadních otázkách (jako je právě sexuální obtěžování) se jednotlivé odnože výrazně lišily. Příkladem je rozhovor na téma *Zašel feminismus už moc daleko (Has feminism gone too far?)*, se kterým se obě hostky, Cammila Paglia a Christina Sommers, ztotožňují. Mimo jiné se ostře vymezují proti autorkám jako je Susan Faludi a Catherine McKinnon, podle kterých „jsou ženy uvězněny v tzv. pohlavně genderovém systému a patriarchální hegemonii“⁹. Cammila Paglia a Christina Sommers namítají, že žádné ženy neměly nikdy tolik příležitostí a svobody jako současné ženy v severní Americe, a jelikož to není zásluhou feministického hnutí, které se za to připisuje zásluhy, stává se současné feministické hnutí v Americe našťavané a zahořklé¹⁰.

---

8 První linie se v předchozí kapitole věnovala spojení feminismu s termínem ideologie.

9 PGS.ORG.thinktank. [online]. 1995 [cit. 2016-10-26]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/thinktank/transcript132.html>

10 PGS.ORG.thinktank. [online]. 1995 [cit. 2016-10-26]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/thinktank/transcript132.html>

Feminismus v severní Americe se musí vyrovnat ještě s jedním konceptem, kvůli kterému vyvolává negativní pocity a názory. Susan Faludi, která „analyzuje radikální posun v přijímání feminismu v USA na přelomu 70. a 80. let“¹¹ to nazývá *backslash* (Faludi in Pavlas, 2009: 16). Tento koncept „názorně ukazuje, jak je možné prostřednictvím médií a odkazů na „vědecky“ doložené poznatky, například o snížených šancích vysokoškoláček na manželství či snížené plodnosti žen vykonávajících odborně náročné profese, provést subverzi diskurzu o feminismu“ (Pavlas, 2009: 16). Susan Faludi se ve své knize zabývá právě analýzou amerických novinových článků, ve kterých se *backslash* začal objevovat v 80. a 90. letech (1991). V novinových člancích se sice psalo, že ženy jsou svobodné, že mohou dělat, co chtějí a že feministické hnutí vyhrálo, ale přesto všechno (nebo právě proto) ženám nikdy nebylo tak mizerně (Faludi, 1991: 1).

2.3.1 Clarence Thomas versus Anita Hillová a radikálnost amerických a západních feministek

Přednější pro tuto práci je názor Cammily Paglii a Christiny Sommers na téma sexuální obtěžování. Obě převzaly mýtus, že je sexuální obtěžování výmysl, který buď neexistuje, nebo existuje, ale nejedná se o závažný problém (Šebestová in Gender, rovné příležitosti, výzkum, 2005: 15). Dále obě vnímají sexuální obtěžování jako formu znásilnění, soustředí se pouze na jeho sexuální a fyzickou podstatu a další projevy sexuálního obtěžování považují za umělý výtvar kritizovaného feministického hnutí¹². Pokud se tedy Clarence Thomas Anity Hillové nedotkl, nic se nestalo. Tato významná kauza negativně ovlivnila debaty o feminismu v kontextu sexuálního obtěžování.

Domnívám se, že případ Clarence Thomase a Anity Hillové je důležitý, protože právě jeho interpretace od Milana Kováře, Josefa Škvoreckého a Vladimíra Stwora výrazně ovlivnila debaty o feministickém hnutí i sexuálním obtěžování v České republice.

---

11 Ještě v 70. letech byl feminismus považován za prospěšné hnutí, v 80. letech se začínají ve stále větší míře objevovat promluvy odsuzující feminismus a to i od žen (Faludi in Pavlas, 2009: 16).

12 PGS.ORG.thinktank. [online]. 1995 [cit. 2016-10-26]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/thinktank/transcript132.html>

O co v tomto případě šlo: Anita Hillová předstoupila 11. října 1991 před americký Senát, aby podala své svědectví o sexuální obtěžování, kterého se dopustil kandidát na soudce nejvyššího amerického soudu a její bývalý kolega Clarence Thomas (Thomas, McCoy, McBride, 1993: 699).

Nancy Frazer nazývá průběh soudního řízení „genderovým bojem“. Termín se vztahuje k mocenské asymetrii, v rámci které jsou ženy více zranitelné vůči nevyžádané publicitě a méně schopné ochránit své soukromí (Fraser, 1992: 597). Zatímco Thomas odmítl odpovědět na soukromé otázky a jasně definoval svou hranici mezi soukromým a veřejným, Hillová tak úspěšná nebyla a její soukromí a sexualita byly neustále veřejně probírány (Fraser, 1992: 600, 601). Nakonec se Anita Hillová musela bránit dvěma typům obvinění: jednak z toho, že zveřejnila své obvinění v době, kdy byla podobná obvinění moderní, a jednak tomu, že skrze ponížení veřejně činné osobnosti se chce sama zviditelnit (Fraser, 1992: 597).

Na složitosti případu přidával i fakt, že oba zúčastnění byli afroamerického původu a „Thomas měl de facto reprezentovat v daném úřadě tradičně nedostatečně zastoupenou část černé populace“ (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 19). Anita Hillová nakonec i přes podložená svědectví (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 19) a velkou veřejnou podporu, především žen, prohrála (Thomas, McCoy, McBride, 1993).

Z celého případu se stal veřejností hojně sledovaný spektakl, který byl „živě vysílán všemi americkými televizními stanicemi“¹³ (Thomas, McCoy, McBride, 1993: 699), a rozsáhle rozebírán na stranách deníků a posléze v odborných publikacích (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 19). Nečekaně velký zájem byl vyvolán jednak intimní povahou sexuálního obtěžování, a jednak politickou kontroverzností (Thomas, McCoy, McBride, 1993: 699). Zesměšňování a zlehčování výpovědí Anity Hillové vyvolalo u mnoha žen vztek a rozčilení nad jejím ponížením, což vedlo k masivním demonstracím. Toto ženské probuzení ovšem ihned vyvolalo politické represe, když mluvčí Republikánské strany v létě roku 1992 pronesli, že „feministická armáda obsadila naši kulturu, naši televizi, náš politický systém a srdce a mysl našich žen“ (Faludi, 1991: xi). Sexuální obtěžování přitom nebylo žádným okrajovým fenoménem.

---

¹³ Hodinu nebo více vidělo 86% obyvatel/ek USA (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 19).

Za vlády Ronalda Reagana stoupl počet obvinění ze sexuální diskriminaci o 20% a počet obvinění za obecné obtěžování v práci se dokonce zdvojnásobil (Faludi, 1991: 8). Nárůst se časem nezpomalil a v následující dekádě se počet obvinění ze sexuálního obtěžování opět téměř zdvojnásobil (Tamtéž).

2.4 Právní úpravy v rozdílných kontextech

V této kapitole se věnuji odlišnému historicko-sociálnímu vývoji severní Ameriky a Evropy, který se odrazil na povaze právního systému, a posléze i na nahlížení na zákony o sexuálním obtěžování.

Termín sexuální obtěžování byl vytvořen v polovině sedmdesátých let severoamerickými feministkami, aby pojmenoval bezejmennou zkušenost většiny žen (Kitzinger, Thomas, 1995: 32). Bylo to svým způsobem jedno z velkých vítězství amerických feministek, kterým se podařilo, aby mnoho státních organizací i soukromých firem zahrnulo boj proti sexuálnímu obtěžování do své politiky (Tamtéž). Bohužel tento boj zůstal jen na teoretické rovině zákazů a nařízení a de facto se jimi zaměstnanci/kyně neřídili/y. To nemění nic na faktu, že pojmenování problému bylo důležité. Teprve po něm se mohly oběti sexuálního obtěžování bránit, protože věděly proti čemu. Sexuální obtěžování přestalo být „prostě součástí života, která neměla jméno“ (Kitzinger, Thomas, 1995: 32).

Jak termín, tak i celý fenomén má své kořeny v severní Americe, odkud se pak díky globalizaci rozšířil do Evropy (Dobbin, 2006: 709). Přesto se severoamerické a evropské právní pojetí sexuálního obtěžování velmi liší. Podle Kathrin Zippel a Abigail Saguy hlavní rozdíl spočívá v různých soudních systémech a jiném historickém vývoji společností. Ve Spojených státech amerických a Velké Británii je právní systém založen na obecném, neboli soudcovském právu, který spolu s antidiskriminačními zákony umožňuje klasifikovat sexuální obtěžování jako jednu z forem diskriminace v zaměstnání, diskriminaci na základě pohlaví (Dobbin, 2006: 710). Každý případ (pokud nedojde na mimosoudní vyrovnání) se dostane přímo před soudce (Zippel, 2006). Německo a Francie, a dále i celá Evropská Unie, se řídí římským právem založeným na souborech zákonů, které sdílně definují sexuální obtěžování především jako narušení lidské důstojnosti (Zippel, 2006, Dobbin, 2006). Rozdílný pohled je zapříčiněn jiným kulturním vývojem.

Zatímco v USA se na definici sexuálního obtěžování podílelo hnutí za občanská práva a feministické hnutí v šedesátých letech, v Evropě k podobné občanské intervenci nedošlo (Zippel, 2006, Dobbin, 2006). Na základě této teze je teoreticky možné, že absence podobného minoritního hnutí mohla mít vliv na obtížnější prosazování zákonů o sexuálním obtěžování jak v Německu, tak i v České republice.

Existují tedy dvě odlišná právní pojetí sexuálního obtěžování: americké, které jej považuje za diskriminaci na základě pohlaví a evropské, které se soustředí na psychologickou stránku věci a pojímá sexuální obtěžování jako narušení lidské důstojnosti. Rozdíl v těchto pojetích se promítá zejména do sankcí pro zaměstnavatele/ky¹⁴ (Dobbin, 2006: 711). Hrozba vysokých pokut vedla zaměstnavatele/ky v USA k nepřiměřeným reakcím, kdy některé firmy začaly zakazovat flirtování nebo milostné vztahy na pracovišti. Podle Kathrin Zippel jsou podobné reakce sice přehnané, ale pocit viny, který zaměstnavatelé/ky mají ještě dříve, než k sexuálnímu obtěžování dojde, vede alespoň k tomu, že je tento problém brán velmi vážně (Zippel, 2006). Odlišné právní systémy a kulturní vývoj USA a Evropy, potažmo Evropské Unie, nabízí vysvětlení argumentů, že „to americké feministky přehnaly“, ale také strachu ze zneužitelnosti, takže liniím, kterým se věnuji v empirické části.

---

14 Například V USA zaplatila korporace Mitsubishi Motors 40 milionů dolarů (Dobbin, 2006: 711), zatímco podle § 11 zákona č. 251/2005 hrozí zaměstnavateli v České republice pokuta maximálně 400 tisíc korun (Zákon č. 251/2005 sb.).

2.5 Právní zakotvení sexuálního obtěžování v České republice

Pojem sexuální obtěžování se do českého práva dostal s euronovelou zákoníku práce v roce 2000, jako zákon č. 155/2000 Sb. (Havelková, 2006: 3). „Evropská unie se problematikou obtěžování začala blíže zabývat počátkem 90. let; vycházela při tom z rozsáhlého celoevropského výzkumu, tzv. Rubensteinovy zprávy“ (Havelková, 2006: 2). Euronovela měla podle Barbary Havelkové dva velké nedostatky: „Zprvu se jednalo pouze o zákaz sexuálního obtěžování, a nikoli o zákaz obtěžování z důvodu pohlaví či jiných vymezených diskriminačních důvodů, [...] a zadruhé bylo toto chování postižitelné pouze na pracovišti, což je místo, na kterém zaměstnanec/kyně práci koná“ (2006: 3). Koncem roku 2003 byl zákon novelizován a jeho definice sexuálního obtěžování byla zpřesněna, aby odpovídala Směrnici 2002/73/ES. Tato směrnice charakterizuje v článku 2 sexuální obtěžování jako:

„Nechtěné verbální, neverbální nebo fyzické chování sexuální povahy s cílem nebo důsledkem narušení důstojnosti osoby, zejména vytvoření prostředí strachu, nepřátelství, degradující, ponižující, nepříjemné nebo útočné“ (Křížková, Maříková, Uhde, 2005: 4).

Novelizovaný zákon poté zněl:

„Sexuálním obtěžováním se rozumí jednání sexuální povahy v jakékoliv formě, které je dotčeným zaměstnancem oprávněně vnímáno jako nevídané, nevhodné nebo urážlivé a jehož záměr nebo důsledek vede ke snížení důstojnosti fyzické osoby nebo k vytváření nepřátelského, ponižujícího nebo zneklidňujícího prostředí na pracovišti nebo které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí, které ovlivní výkon práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů“ (Zákon č. 46 /2004 Sb., § 1, odstavec 9).

Na základě textů od Kathrin Zippel a Abigail Saguy je zřejmé, že zákon odpovídá více evropské právní tradici než americké (Zippel, 2006, Dobbin, 2006). Novela zákona pojímá sexuální obtěžování jako „snížení důstojnosti fyzické osoby nebo vytváření nepřátelského prostředí“ (Zákon č. 46 /2004 Sb., § 1, odstavec 9), a ne jako diskriminaci na základě pohlaví (Dobbin, 2006). Sexuální obtěžování je chápáno jako chování čistě sexuální povahy, zákon neproblematizuje obtěžování z důvodů pohlaví, tedy pohlavně/genderové příslušnosti (Smetáčková, Pavlík, 2011: 367, Havelková, 2006: 4). Genderová slepota zákona se projevuje i na použití generického maskulina.

Do novely zákona bylo včleněno tzv. přenesení důkazního břemene, které je vysloveno v případech, kdy se zřetelně jedná o diskriminaci (Křížková, Maříková, Uhde, 2005: 8). Jakmile je vysloveno „musí žalovaný dokazovat, že se diskriminačního jednání nedopustil. Pokud přenesené důkazní břemeno neunes, vysloví tak soud na základě vyvratitelné právní domněnky, že se žalobce v žalobě tvrzeného jednání dopustil a spor končí úspěchem žalobkyně“ (Tamtéž).

2.5.1 Cesta k přijetí zákona

V empirické části analyzuji stenografické přepisy z jednání Poslanecké sněmovny a Senátu ohledně přijetí zákona č. 46 /2004 Sb.. Přepisy vypovídají o samotné cestě k přijetí, která dokresluje celou situaci kolem tohoto zákona. Novela zákona o sexuálním obtěžování¹⁵ v roce 2003 prošla pod názvem Sněmovní tisk 261¹⁶. Návrh zákona byl rozeslán poslancům 19.3. 2003 a prošel všemi třemi čteními. Do Senátu, který návrh vrátil po necelém měsíci Poslanecké sněmovně s návrhy na úpravy, se dostal 20.11. 2003. Senát nesouhlasil především s přítomností termínu sexuální obtěžování v novele. Podle stenografických přepisů se senátoři/rky obávali/y příliš volně formulovaných definic a nedostatečného vysvětlení pojmu sexuální obtěžování. Reagovali ovšem tak, že pojmy ponechali, a navrhli úplné vypuštění jejich definic, takže „soudci budou moci vykládat tyto pojmy ještě šířeji, než jak zněla původní definice, takže sexuální obtěžování si skutečně může kdekdo vyložit i jako ono americké pouštění do výtahu“ (Poslankyně Alena Páralová¹⁷). Nakonec byl Senát přehlasován poslaneckou sněmovnou a novela byla přijata přesně 101 potřebnými hlasy z 195¹⁸.

---

15 Zákon není ve sbírce uveden pod tímto názvem, ale pod *názvem O úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů*. Tento návrh obsahoval konkrétně tři směrnice, které se týkají rovného zacházení a zákazu diskriminace v zaměstnání. Mimo sexuálního obtěžování se týkal i právní úpravy uzavírání pracovních poměrů na dobu určitou.

16 Dostupné na www.psp.cz

17 Psp. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů /sněmovní tisk 261/5/ - vrácený Senátem*. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/026schuz/26-1.html#q9>

18 Dostupné na www.psp.cz

Zjistila jsem, že v novém zákoníku práce z roku 2006 (Zákon č. 435/2004 Sb.) byly všechny části týkající se sexuálního obtěžování vyškrtnuty, a nahrazeny odkazem na antidiskriminační zákon¹⁹ (Zákon č. 198/2009 Sb.), který byl schválen až v roce 2009 (Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů). To znamená, že zákon o sexuálním obtěžování byl po dvou letech a po celé cestě ke svému přijetí po dvou letech vyškrtnut a Česká republika byla po celé 3 roky bez zákona o sexuálním obtěžování.

---

19 V antidiskriminačním zákonu je sexuální obtěžování definováno jako:

§ 2 (3) Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.

§ 4 (1) Obtěžováním se rozumí nežádoucí chování související s důvody uvedenými v § 2 odst. 3,
a) jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí, nebo
b) které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů

(2) Sexuálním obtěžováním se rozumí chování podle odstavce 1, které má sexuální povahu.

2.6 Projevy a znaky sexuálního obtěžování

V následujících podkapitolách popisuji konkrétní znaky a jevy ovlivňující diskusi o feminizmu a sexuálním obtěžování, které vykrytalizovaly z odborné literatury v teoretické části práce. Ač jsou všechny znaky a jevy soustředěné primárně na sexuální obtěžování, v empirické části dokazují, že se mohou podílet na negativním pojetí nástroje podporujícího větší rovnost žen a mužů (zákona o sexuálním obtěžování) a následně feminizmu obecně. Tyto jevy používám jako pomyslnou mřížku, kterou, spolu s tezemi z následující kapitoly, aplikuji na výzkumný vzorek, abych z něj získala relevantní kategorie, a následně i konkrétní výroky českých elit a neodborné veřejnosti vztahující se k feminizmu a sexuálnímu obtěžování.

2.6.1 Symbolické násilí a kulturní tolerance sexuálního obtěžování

„K symbolickému násilí dochází tehdy, jestliže ovládaný nemůže jinak, než vládnoucího (a nadvládu) uznávat, protože k reflektování jak jeho, tak sebe sama, přesněji řečeno k reflektování vztahu mezi sebou a jím, disponuje pouze nástroji poznání, které s ním má společné, a které nejsou ničím jiným, než osvojenou formou vztahu nadvlády, a ukazují proto tento vztah jako přirozený“ (Bourdieu, 2000: 35). Této definici rozumím v souvislosti se sexuálním obtěžováním tak, že díky nekritickému přijetí mocensky uznaného poznání a sexualizaci vztahů (popsané detailněji v následující podkapitole) je obtěžování tolerováno jak mocnými/obtěžujícími, tak i uznávajícími/obtěžovanými.

Podle Pierra Bourdieua není symbolické násilí vynucené fyzickým nátlakem, ale na základě dlouhodobého působení sociálního řádu se jeho účinky otiskují do žen, a pod jeho tlakem „spontánně vznikají mužské dispozice nadvlády, a ženské dispozice poddanosti“ (Bourdieu, 2000: 37). Výsledkem působení symbolického násilí je fakt, že „tento řád udržují obě pohlaví stejně horlivě“ a „není tedy správné z jeho udržování obviňovat muže jako celek, ženy samy totiž řád přijímají, samy na sobě provádějí kulturní kontrolu“ (Havelková in Formánková, Rytířová, 2004: 178).

Hana Havelková nabízí jako příklad ženské sebekontroly a přijímání genderového řádu postavení „bariéry mlčení, na které po dlouhou dobu spolupracovaly a spolupracují i oběti, mnohé i dnes podle nejnovějších českých sociologických výzkumů přijímají nehoráznou představu, že muž má právo je trestat“ (Havelková in Formánková, Rytířová, 2004: 178). V přístupu k domácímu násilí vidím paralelu v přístupu k sexuálnímu obtěžování. Jak ale dokazují v empirické části, kromě mlčení a popírání problému dochází v případě sexuálního obtěžování i ze strany žen k bagatelizaci, ironizaci nebo mnohdy dokonce k zastávání spíše útočné pozice (Šebestová, 2005: 15).

2.6.2 Genderový řád a mužská hegemonie

Teoretická východiska z této kapitoly využívám v analýze při sledování konstrukce sexuálně obtěžujících a obtěžovaných osob a pomáhají mi lépe pochopit motivace a faktory, které vedou k sexuálnímu obtěžování.

Genderový řád je podle Pierra Bourdieua mužská nadvláda nad ženami, kdy jsou biologické rozdíly považovány za přirozený důvod sociálního rozlišování mezi rody (Bourdieu, 2000: 13). „Síla maskulinního řádu je zřejmá z faktu, že tento řád nepotřebuje žádné ospravedlnování: androcentrické vidění se vnucuje jako neutrální a nevyžaduje žádné legitimující diskursy“ (Tamtéž). Muži jsou neustále motivováni udržet si svou symbolickou moc v genderovém řádu a také udržet hierarchickou podstatu tohoto řádu (Berdahl, 2007: 641). Tato motivace vychází mimo jiné ze strachu z ohrožení jejich postavení v genderovém řádu. Autorka tvrdí, že se nedá obecně tvrdit, že by všichni muži stáli o submisivní postavení žen, ale že genderový řád funguje jak mezi pohlavími, tak i v rámci jednotlivých pohlaví (2007, 641). Všichni jsme (každý jinak silně a jiným způsobem) motivováni bránit svůj status v genderovém řádu a benefity s ním spojené (Berdahl, 2007: 645). A pokud je genderový řád ohrožen, dochází k motivaci, dokonce k touze, po jeho ochraně, a následně k výběru vhodných terčů nebo cílů sexuálního obtěžování (Tamtéž). Těmito cíli bývají primárně jedinci ohrožující genderovo - sociální status obtěžujícího (lidé, kteří narušují genderový řád a narušují rozdíly mezi pohlavími) a jedinci s menší mocí (podřízení v práci, studenti/ky).

Domnívám se však, že i když genderový řád zvýhodňuje všechny muže, tak nezvýhodňuje všechny muže stejně, ale vzniká třetí subjekt tzv. „hegemonních mužů“ (Renzetti, Curran, 2005, Šmausová, 2002). Podle Gerlindy Šmausové sama „moc si připisuje mužský gender, čímž se část pohlavních mužů stává jejími spojenci“ (Šmausová, 2002: 18).

Tito „hegemonní muži“ podle genderu konstruují diferenci a „vládnou nejen nad ženami (pohlaví a gender), ale i nad většinou mužů (pohlaví)“ (Šmausová, 2002: 18). A proto „jen muži v mocenských pozicích reprodukuji onu strukturu označovanou jako patriarchát“ (Šmausová, 2002: 19), tedy tu rovinu genderového řádu, „v němž muži zaujímají nadřazené postavení vůči ženám a v němž jsou vlastnosti a činnosti vnímané jako mužské hodnoceny výše než ty, které jsou vnímány jako ženské“ (Renzetti, Curran, 2003: 22). Docházím k závěru, že jsou to právě „hegemonní muži“ podle genderu, kteří se podílí na kulturní toleranci a společenské obraně sexuálního obtěžování, které jim umožňují udržení stávajícího genderového řádu. Pro ochranu svého statusu při pocitu ohrožení genderového řádu jsou také právě oni, kteří se spíše uchýlí k sexuálnímu obtěžování mocensky slabších jedinců, a to nejčastěji žen (Smetáčková, Pavlík, 2011: 369). Roli „hegemonních mužů“ podle genderu v mém výzkumném vzorku zaujímají genderově vyrovnané společenské elity.

To ovšem neznamená, že jsou ve všech případech sexuálního obtěžování ženy obtěžované a muži obtěžující. Podle Gerlindy Šmausové může pozici „hegemonního muže“ zastávat i žena podle pohlaví a dopouštět se také sexuálního obtěžování (2002: 18). Jednala by tak ze stejného motivu jako muž, ochrany vlastního postavení v genderovém řádu a benefitů, které z něj plynou (Berdahl, 2007: 652). Podle Jennifer Berdahl je sice na toto téma ještě nutné provést výzkumy, ve kterých by byly sledovány motivace žen, které obtěžují jiné ženy i muže. Již teď je možné soudit, že díky socializaci a genderovým rolím by byl způsob sexuálního obtěžování jiný, a to více pasivní a méně přímý, zahrnující především ignorování, vyloučení nebo sabotování dané osoby (Berdahl, 2007: 653).

I muži se tedy mohou stát obětmi sexuálního obtěžování, i když v menšině případů. Jsou to „především ti, kteří vybočují ze stereotypů spojených se svou genderovou rolí“ (Vohlídalová, 2009: 21), a tedy i „nehegemonní muži“, kteří jsou muži podle pohlaví, ale ne podle genderu (Šmausová, 2002).

Irena Smetáčková a Petr Pavlík navazují na Jennifer L. Berdahl ve výkladu role androcentrismu v sexuálním obtěžování. Podle nich je na lidské tělo nahlíženo jako na nositele sexualizujících principů dělení, v důsledku čehož je „genderový řád vysoce sexualizovaný a současně heteronormativní“ (Smetáčková, Pavlík, 2011: 369). Oba autoři/rky tezi dále rozvíjejí, a tvrdí že v důsledku takto nastaveného genderového řádu vzniká „společenské přesvědčení, že i v rámci formalizovaných vztahů v organizacích na sebe lidé mohou či dokonce musí primárně reagovat jako „žena“ a „muž“ (Tamtéž).

Sexualizace vztahů se dále pojí s androcentrismem (tj. maskulinita jako základní společenská norma), což následně způsobuje zvýšený výskyt obtěžujícího chování u mužů vůči ženám, a zároveň jeho relativně vysokou akceptaci“ (Smetáčková, Pavlík, 2011: 369). Tuto „sexualizaci vztahů“ nepojímám opět jen z hlediska skutečné sexuality ve vztazích, ale jako celkové genderové nastavení, které je heteronormativní, tedy, že „soubor kulturních, právních a institucionálních praktik udržuje normativní předpoklady, že existují dva a jenom dva gendery, že gender reflektuje biologické pohlaví, a že pouze sexuální přitažlivost mezi těmito „opačnými“ gendery je přirozená nebo akceptovatelná“ (Kitzinger in Schilt, Westbrook, 2009: 441).

2.6.3 Koncept ženského bytí jako bytí viděného a mýtus krásy

Po předběžném čtení zkoumaného vzorku jsem zjistila, že je mýtus krásy a pojetí ženského těla velmi důležitým faktorem. Zatímco ženy činné ve feministickém hnutí jsou popisovány jako „ošklivé“, „kterým harassment nikdy nehrozí“ (Senátorka Soňa Paukrťová, Senátor Jaroslav Kubera²⁰), ženy, které se k tomuto hnutí nehlásí, jsou „inteligentní“ a „milé a krásné“ (Senátor Jaroslav Kubera²¹).

Sexuální obtěžování se, mimo jiné, vyznačuje svou schopností narušovat tělesnou nebo osobní integritu žen ze strany mužů. Tuto schopnost definuje Pierre Bourdieu jako koncept „ženského bytí jako bytí viděného“ (2000: 59):

„Tím, že mužská nadvláda dělá z žen symbolické předměty, jejichž bytí (esse) je bytím-viděným (percipi), staví je do situace permanentní fyzické nejistoty, či spíše symbolické závislosti: žena existuje především skrze – a pro – pohled těch druhých, neboli jako přístupná, přitažlivá a disponibilní věc“ (Bourdieu, 2000: 61).

Podle jeho definice je narušování tělesné integrity ženského těla sexuálním obtěžováním v pořádku, protože toto tělo je „přístupná“ a disponibilní věc“, existující pouze pro mužský pohled (Bourdieu, 2000).

---

20 Senat. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

21 Senat. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

Pokud zůstane tělo ženy pasivním a sledovaným, bude dále jen symbolickým předmětem, který posiluje mužské ego. Pokud se ale ženské tělo změní z „těla pasivního a projednávaného v tělo aktivní a jednající“, a ženy se „zmocní svého fyzického obrazu a tím i svého těla, připadá mužům naopak neženská, případně jako lesbička“ (Bourdieu, 2000: 62). Na tezi, podle které se žena po dosažení moci, kdy přestane být jen vystaveným zbožím na „trhu symbolických statků“ (Tamtéž), buď vzdá ženskosti, nebo vypadá jako neschopná, navazuje Naomi Wolf, která převzetí moci a těla aplikuje na aktérky feministického hnutí (Wolf, 2000).

Podle Naomi Wolf je současný odpor proti feminismu ovlivňován mimo jiné i *mýtem krásy*. Odpor proti feminismu je tak silný, protože mýtus a „ideologie krásy je poslední ze starých ideologií ženskosti, která ještě dokáže ovládat ty ženy, které by se jinak díky druhé vlně feminismu staly poměrně nekontrolované“ (Wolf, 2000: 13). Ideologie krásy se stala tak silnou, že dokázala nahradit společenský nátlak, který předtím zajišťovaly staré ideologie ženskosti, mezi které patřily například mýty o mateřství, domácnosti a pasivitě.

Jako velmi účinná zbraň se mýtus krásy projevil „při protiútoky na ženské hnutí 60. let“ (Navrátilová, Jarkovská in Formánková, Rytířová, 2004: 131). Každá „žena, která se chtěla přihlásit k feministickému hnutí, riskovala, že bude označena za škaredou, frustrovanou a neúspěšnou“ (Navrátilová, Jarkovská in Formánková, Rytířová, 2004: 131). Samotná „karikatura škaredé feministky“, která pronásleduje a deformuje současný feminismus, není původní, ale vznikla „aby zesměšnila feministky 19. století“ (Wolf, 2000: 21).

Mýtus krásy se stává dvousečnou zbraní: pokud mu žena odpovídá a splňuje jeho kritéria, potom bývá označena za „prostoduchou krásku“, soupeřku nebo za neseriózní; a pokud žena ideálu krásy neodpovídá, mluví z ní závist a nikdo s jejími názory nesouhlasí, aby mu/jí její „nedostatek“ nebyl také připsán (Wolf, 2000: 85, Navrátilová, Jarkovská in Formánková, Rytířová, 2004: 131). V tomto bodě se Pierre Bourdieu názorově rozchází: „na základě postulátu, že „fyzické“ a „mravní“ si navzájem odpovídá“ je možné spojovat fyzické znaky s duševními (Bourdieu, 2000: 59). Podle této logiky se se ženami, které odpovídají ideálu krásy, pojí jen pozitivní charakterové vlastnosti. Já se spíše přikláním k názorům Naomi Wolf, kterým odpovídá i výzkumný vzorek.

Mýtus krásy se stává velmi rafinovaným způsobem, jak psychologicky a nepozorovaně narušit všechno dobré, čeho ženy díky feminizmu dosáhly a „jak odebrat ženám síly, kterými by mohly disponovat“ (Wolf, 2000: 13, Navrátilová, Jarkovská in Formánková, Rytířová, 2004: 129). Navenek se tváří jako prostředek pro dosažení úspěchu žen, ale ve skutečnosti je to „poslední a nejlepší ideologický systém, jak udržet mužskou dominanci nedotknutelnou“ (Wolf, 2000: 15, Navrátilová, Jarkovská in Formánková, Rytířová, 2004: 129).

S kategorií vzhledu úzce souvisí termín tzv. „vypadání“ (anglicky „lookism“). Jedná se o „předpojatost nebo diskriminaci, která je založená na fyzickém vzhledu a zvláště na fyzickém vzhledu, který odpovídá společensky uznané představě o kráse“²². Představě o kráse neodpovídají ženy, které jsou například neatraktivní, staré, tlusté nebo jen špatně oblečené.

Tato předpojatost se netýká pouze žen: muži, jejichž vzhled je „nadprůměrný“ vydělávají o 5% více, a muži jejichž vzhled je „podprůměrný“ dokonce o 7-9% méně, než průměrně vypadající muži²³. Ženy, které jsou příliš krásné, se ale také mohou stát oběťmi „lookismu“. V mnoha pracovištích jsou soustředěny do podpůrných nebo podřízených pozic - například nosí kávu na jednání vysoce postavených mužů - a stávají se reprezentativní značkou firmy, ačkoli jejich kariéře to nijak nepomůže. S takovými ženami je neustále zacházeno jako s „hloupou krasavicí“, anglicky „bimbo“²⁴.

2.6.4 Strach ze zneužitelnosti

Na soudní přelíčení (Hillová versus Thomas) vyvolané „nenasytnými feministkami“ navazuje strach z možné zneužitelnosti sexuálního obtěžování. Podle Johanky Šebestové se právě „neochota zabývat se problematikou sexuálního obtěžování a řešit ji [...] přímo váže k mýtu zneužitelnosti“ (Gender, rovné příležitosti, výzkum, 2005: 17).

---

22 An Encyclopædia Britannica Company. *Merriam-Webster*. [online]. [cit. 2016-11-12]. Dostupné z: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/lookism>

23 Naomi Wolf. *Culture & Society. Project Syndicate*. [online]. 31.7.2013 [cit. 2016-11-12]. Dostupné z: <https://www.project-syndicate.org/commentary/women-s-appearance-and-workplace-sexism-by-naomi-wolf>

24 Naomi Wolf. *Culture & Society. Project Syndicate*. [online]. 31.7.2013 [cit. 2016-11-12]. Dostupné z: <https://www.project-syndicate.org/commentary/women-s-appearance-and-workplace-sexism-by-naomi-wolf>

Pokládá si velmi dobrou otázku: „Proč se v případě sexuálního obtěžování více bojíme zneužití, než toho, že závažné situace zůstanou nepotrestány, že viník může škodit dál, zatímco oběť může být do budoucna velice vážně poškozena?“ (Šebestová in Gender, rovné příležitosti, výzkum, 2005: 17). Ze sexuálního obtěžování přitom není možné kohokoli svévolně obvinít, musí existovat důkazy a svědectví dalších osob než může být porušena presumpce nevinny.

Cammila Paglia, jedna z účastnic rozhovoru na téma *Zašel feminismus už moc daleko (Has feminism gone too far?)*, dokonce odmítla nechat ve své univerzitě kolovat letáky upozorňující na sexuální zneužívání, pokud se do něj nepřidá část o falešném obvinění. Podle jejích slov: „Nemám ráda situace, kde má slovo jakékoli ženy větší váhu, než svědectví muže“²⁵.

Domnívám se, že strach z diskreditace vychází opět z motivace udržet si svou symbolickou moc. Podle Nancy Fraser snaha Clarence Thomase vyhnout se veřejnému ponížení poté, co by odhalil své soukromí mohlo ovlivnit jeho maskulinitu. Být subjektem, jehož soukromí je neustále probírané znamená stát se femininním, tedy přijít o svou nadřazenou pozici v genderovém řádu (Fraser, 1992: 601).

Maskulinní muži „supersamci“ ukotvují genderovou hierarchii privatizací praktik dominance jako je sexuální obtěžování a prosazují soukromá mužská práva na obtěžování žen tím, že rozmazávají na veřejnosti soukromí každé ženy, které se proti nim postaví (Fraser, 1992: 609). To, jak negativně jsou konstruovány ženy jako Monika Lewinská nebo Anita Hillová, popisují v empirické části. Ženy mají dvě možnosti: buď budou v soukromí práce tiše uráženy, nebo budou uráženy nahlas na veřejnosti (Fraser, 1992: 609).

Aby mohli mít všichni stejné možnosti bránit se proti sexuálnímu obtěžování, je podle Nancy Fraser nutné aby se feministky soustředily na politickou a ideologickou povahu kategorií soukromá a veřejná sféra a redefinovat nedostačující liberální pohled na ně jako na jasně oddělené části (Fraser, 1992: 609).

---

25 PGS.ORG.thinktank. [online]. 1995 [cit. 2016-10-26]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/thinktank/transcript132.html>

2.7 Shrnutí teoretické části

V teoretické části jsem se snažila nastínit hlavní argumenty a přístupy k antifeminismu v kontextu sexuálního obtěžování. V této kapitole shrnuji dosavadní zjištění o sexuálním obtěžování a anti/feminismu a jejich korelaci, a to v formě několika hlavních tezí. Tyto teze mi pomohly při vytváření kategorií a při porovnání odborných textů z teoretické části s výroky společenských elit. Všechny teze se drží výzkumné otázky „Jaký diskurz o genderu a feminismu se v debatě elit vytvořil v souvislosti s tématem sexuálního obtěžování?“ i podotázky „Jak je v tomto diskurzu konstruována femininita a maskulinita“:

- **Sexuální obtěžování zahrnuje 2 typy jednání.** První typ zahrnuje jednání přímo spojené se sexuálními aktivitami („milostné a sexuální vztahy na pracovišti, nevyžádané a přehnané dotyky, flirtování mezi kolegy, vynucování sexuální kontaktů, sexuální vydírání (quid pro quo) až znásilnění“ (Křížková, Maříková, Uhde, 2005: 8), jednání druhé formy sexuálního obtěžování přímo nenarušují „tělesnou integritu spojenou se sexuálním chováním“, ale „vytvářejí nepříjemné prostředí vázané na pohlaví“ (Smetáčková, Pavlík, 2011: 367).

- **Média v postkomunistických zemích měla šanci ovlivnit utváření veřejného mínění v případě genderu a feminismu** (Oates-Indruchová, 1999: 132). Tisk však, i díky vlivu Josefa Škvoreckého jako „pronásledovaného spisovatele, disidenta a znalce amerického univerzitního prostředí“ (Osvaldová, 2004: 92), „diskreditoval a trivializoval feministické hnutí“ (Barát, 2004: 180).

- **Pozitivnímu přijetí feminismu v postkomunistických zemích mohlo být problematické i díky jeho spojení s termínem „ideologie“** (Barát, 2004) a s komunistickou genderovou agendou, konceptem „nucené emancipace shora“, který vystoupil do popředí až po revoluci (Havelková, Oates-Indruchová, 2015: 20).

- **K bagatelizaci sexuálního obtěžování přispěl i nepřesný překlad anglického termínu „harassment“ jako „harašení“** (Bozděchová, Mazálková, 1994).

- **Diskuse o umírněnosti českých feministek.** Někteří/ré autoři/rky konstruují české feministky oproti západním feministkám jako „umírněné“, „konzervativní“ a „promužské“ (Wagnerová in Chříbková, 1999: 82, 83; Sokačová in Formánková, Rytířová, 2004: 185; Osvaldová, 2004: 23).

- **Radikálnost severoamerických feministek.** Zdánlivá radikálnost severoamerických feministek může vycházet z pocitu **zbytečnosti feministického hnutí**²⁶ a **medializovaných kauz sexuálního obtěžování**, například Hillová versus Thomas²⁷.

- **Jiné právní pojetí sexuálního obtěžování vycházející z odlišného historicko-sociálního vývoje severní Ameriky a Evropy.** Díky severoamerickému původu termínu sexuální obtěžování (Kitzinger, Thomas, 1995: 32) a vlivu komunismu dodnes stále přetrvává názor, že feminismus a genderová studia jsou pouhými cizorodými importy ze Západu (Havelková, Oates-Indruchová, 2015: 23).

- **Sexuální obtěžování je nástroj k udržení a posilování mužské symbolické moci v genderovém řádu a také k udržení hierarchické podstaty tohoto řádu** (Berdahl, 2007: 641). Díky nekritickému přijetí mocensky uznaného poznání a sexualizaci vztahů, je **sexuální obtěžování tolerováno jak mocnými/obtěžujícími, tak i uznávajícími/obtěžovanými** (Bourdieu, 2000: 35).

- **V případě sexuálního obtěžování existuje větší strach „ze zneužití, než z toho, že závažné situace zůstanou nepotrestány, že viník může škodit dál, zatímco oběť může být do budoucna velice vážně poškozena“** (Šebestová in Gender, rovné příležitosti, výzkum, 2005: 17).

---

26 PGS.ORG.thinktank. [online]. 1995 [cit. 2016-10-26]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/thinktank/transcript132.html>

27 PGS.ORG.thinktank. [online]. 1995 [cit. 2016-10-26]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/thinktank/transcript132.html>

3. Empirická část

3.1 Výběr vzorku

Předmětem výzkumu je zjistit, jaký diskurz o genderu a feminismu se v debatě českých elit vytvořil v souvislosti s tématem sexuálního obtěžování. Výzkumný vzorek tvoří publicistický pořad a články českých autorů/rek, které se objevily ve významných českých médiích (Mladá fronta DNES, Lidové noviny, Mladý svět, Česká televize) a stenografické spisy, dokládající názory předních českých politiků/ček. Právě tyto osoby, které mají velký vliv na veřejné mínění, pokládám za elity, a domnívám se, že mohly mít velký vliv na formování antifeministických postojů v souvislosti se sexuálním obtěžováním. V této diplomové práci sleduji vývoj postojů k sexuálnímu obtěžování a feminismu od pádu komunistického režimu, až po přijetí zákona o sexuálním obtěžování. Rozhodla jsem se nezveřejňovat všechny analyzované výroky. Z důvodu jejich celkové kvantity a opakujícího se obsahu uvádím jen ty, které nejlépe reprezentují často se vyskytující významy, nebo naopak ty, jejichž význam byl oproti ostatním jedinečný. Níže zveřejněné výroky poté sémanticky zastupují celý výzkumný vzorek.

Jako antifeministické výroky jsem nevybrala pouze takové, ve kterých se autoři/rky explicitně vyjadřují proti feministickému hnutí nebo feministům/kám. Ostatní vybrané výroky jsou antifeministické již v tom, že jejich autoři/rky se vesměs negativně vymezují proti nástroji, který by mohl zajistit větší rovnost mezi muži a ženami. Tento implicitní antifeminismus se pak dostává ven v podobě snahy očernit feminismus jako takový a tím zdiskreditovat návrh zákona o sexuálním obtěžování. Analyzované výroky nabízejí dodatečné racionalizace původně instinktivního odporu.

Zkoumaný vzorek jsem rozdělila na dvě historická období. Předběžné čtení mi totiž ukázalo, že se výroky podle období liší, a v analýze se mohly různé žánry ztratit. První období jsou roky těsně po pádu komunistického režimu, kdy se do tehdejšího Československa dostaly první zprávy o severoamerickém feminismu.

Jak jsem již popisovala v teoretické části, tato doba se stala kritickou pro celý budoucí vývoj feminismu v Československu a později v České republice (Barát, 2004, Osvaldová, 2004, Sokolová in Formánková, Rytířová, 2004). Z tohoto období analyzuji texty, které se věnují otázce sexuálního obtěžování, tak jak jej popsali autoři jako Josef Škvorecký, Vladimír Stwor a Milan Kovář. Všichni tři autoři popisovali sexuální obtěžování v severoamerickém, většinou univerzitním prostředí, s notnou dávkou ironie, humoru a sarkasmu. I díky jejich vlivu se polistopadová „fáze otevřenosti“ v tisku k feministickým názorům změnila v letech 1992-1993 ve „fázi uzavřenosti“, kdy „v tomto období bylo téměř nemožné uplatnit v novinách článek o feminizmu, který by tento myšlenkový směr hodnotil jinak než záporně“ (Oates-Indruchová, 1999: 34). Všechny zkoumané články z tohoto období spadají do „fáze uzavřenosti“, tedy do rozmezí let 1992 a 1993 (Tamtéž).

Druhým sledovaným obdobím je období debat o přijetí zákona o sexuálním obtěžování v novele zákoníku práce, jehož přijetí bylo nutné pro vstup České republiky do Evropské unie. Časově se jedná o úsek let 1999 – 2003. Výzkumný vzorek tvoří novinové články, které poskytují mediální odraz přijetí tohoto zákona. Aby vzorek komplexněji zahrnoval celou problematiku, připojila jsem k němu i televizní publicistický pořad České televize *Sex je náš... Tak haraš!* z cyklu *Ta naše povaha česká*.

Do druhého období časově patří i stenografické přepisy z jednání Poslanecké sněmovny a ze Senátu. Kvůli odlišnosti žánru a rétoriky jsem se rozhodla tyto výroky oddělit a vytvořit z nich třetí soubor výroků.

Snažila jsem se vybrat v obou časových obdobích co nejrelevantnější články. Do vzorku jsem nezahrnula čistě deskriptivní a zpravodajské články, ve kterých autoři/rky informují o přijetí zákona a o jeho dopadech, aniž by vyjádřili/y svůj osobní názor. Hlavním kritériem výběru bylo téma sexuálního obtěžování. Ač jsou všechny články vesměs negativní, nebyl to záměr. Vzorek z prvního období bylo mnohem těžší sehnat. Odrazila jsem se od trilogie Josefa Škvoreckého, ta sama o sobě by však byla nedostačující. Naštěstí se tématem etymologie českého slova *harašení* zabývaly Ivany Bozděchová a Mazálková (1994), které mě navedly na další dva zmíněné autory. Zbytek byl je otázkou zaprášených novin z archivu a laskavosti knihovníků/ic.

Druhá část výzkumného vzorku se, především díky internetu, sháněla mnohem snadněji. I zde mi ve výběru pomohla jiná autorka, Jana Valdřová (2000), která se tímto jevem zabývala v článku *S Uzlem, Saudkem a Jahelkou lze hovořit o harašení, nikoli o harassmentu* pro MF Dnes, kde odkazuje na další relevantní zdroje.

Použila jsem stenografické přepisy ze všech tří čtení v Poslanecké sněmovně, z jednání v Senátu i z následného projednávání v Poslanecké sněmovně, které následovalo po jeho vrácení s pozměňovacími návrhy. Stenografické přepisy byly snadno ke stažení z archivu na webových stránkách Parlamentu České republiky²⁸.

Pro snazší vyčtení nosných sdělení jsem navíc všechny kapitoly dále strukturovala (a), b)). Hlavními důvody byla lepší orientace v textu a jasnější vyčlenění všech konkrétních forem a nuancí, kterých sledovaný jev v rámci určité kategorie nabývá.

3.2 Výběr výzkumné metody

Jako metodu jsem zvolila kódovací postupy inspirované zakotvenou teorií. Tuto metodu neaplikuji kompletně, ale využívám pouze její kódovací postupy. „Zakotvená teorie (*grounded theory*) byla vyvinuta v šedesátých letech 20. století“, a jejími autory byli Barney Glaser a Anselm Strauss (Švaříček, Šedřová, 2007: 84). Jedná se o vědeckou metodu, jejíž „postupy jsou navrženy tak, že pokud jsou pečlivě dodržovány, zcela splňují všechny požadavky kladené na „dobrou“ vědu: validita, soulad mezi teorií a pozorováním, zobecnitelnost, přesnost, kritičnost a ověřitelnost“ (Corbin, Strauss, 1999: 17). Tuto výzkumnou metodu pojmám tak, jak ji definují Anselm Strauss a Juliet Corbinová:

„Je to teorie induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatímně ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů.“ (1999: 14)

Tato metoda může být použita jak v kvantitativních metodách, tak i v kvalitativních metodách, což se odráží i na jejích dvojitých základních cílech: „na jedné straně šlo o to zbavit kvalitativní výzkum nálepky subjektivismu a impresionismu a posunout jej za hranice pouhé deskripce jevů, na druhé straně šlo o to kompenzovat neschopnost kvantitativního výzkumu vytvářet nové teorie“ (Švaříček, Šedřová, 2007: 85).

---

28 Dostupné na: www.psp.cz

Já používám její kvalitativní variantu, protože mým cílem není sledování četnosti určitých jevů, ale „získávání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme“ (Corbin, Strauss, 1999: 11). V této vědecké metodě „nezačínáme teorií, kterou bychom následně ověřovali. Spíše začínáme zkoumanou oblastí a necháváme, ať se vynoří to, co je v této oblasti významné“ (Tamtéž). V mém konkrétním případě jsem získávala „nové a neotřelé“ názory na diskurz o genderu a feminismu, který se vytvořil v debatě českých elit v souvislosti s tématem sexuálního obtěžování (Tamtéž).

Jako metodologický nástroj zakotvené teorie jsem použila kódování. Během procesu kódování jsem se držela popisu Anselma Strausse a Juliet Corbinové (1999). Kódování „představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a opět složeny novými způsoby“ (Corbin, Strauss, 1999: 39). Během prvních čtení jsem dala dohromady relevantní výroky, tedy ty vztahující se k feminismu/antifeminismu/feministkám/feministům a sexuálnímu obtěžování, a vyčlenila jejich významy.

Vybírala jsem celé věty a přiřazovala jim kódy. Jednotlivé výroky se lišily délkou, některé obsahovaly jen pár slov, jiné byly dlouhé přes půl strany. Rozhodla jsem se určit jako jednotku obsahově uzavřenou promluvu, aby během dalšího kódování a interpretaci nedošlo ke zkreslení významu. Na konci tohoto otevřeného kódování jsem z celého výzkumného materiálu získala výroky s kódy.

Výroky jsem dále shluškovala a vytvořila rodiny kódů. Podívala jsem na ně kriticky, jestli všechny odpovídají výzkumné otázce a teoretické mřížce. Během tohoto axiálního kódování jsem některé rodiny kódů spojila, jiné jsem rozpustila, až mi vyplynuly jasné kategorie a pod nimi soubory výroků. Většina výroků ovšem nespádala jen pod jednu kategorii, ale obsahovala více kódů, proto se některé výroky objevují vícekrát.

3.3 Paradigma výzkumu

Výzkum provádím v konstruktivistickém paradigmatu. Paradigma je základní systém víry či pohledu na svět, neboli světonázor (Guba, Lincoln, 1994: 107). Každé paradigma zahrnuje tři základní otázky, jejichž odpovědi rozhodují o konkrétním paradigmatu. Jsou to ontologická, epistemologická a metodologická otázka (Guba, Lincoln, 1994: 108). Ve své práci analyzuji výroky několika autorů/ek spojené s antifeminismem a sexuálním obtěžováním. Z ontologického hlediska konstruktivistického paradigmatu vycházím z relativismu, tudíž z toho, že je více realit, jejichž forma a obsah záleží na konstrukci individuálních osob nebo skupin (Guba, Lincoln, 1994: 110, 111).

U výroků se nezabývám jejich pravdivostí, nesoustředím se na to, jestli některý/á z jejich autorů/ek lže, nebo se mýlí, ale na to jak jsou zasvěcení a informovaní, a mým cílem je „pochopení a rekonstrukce“ jejich konstruovaných realit, jejich konstrukce sexuálního obtěžování a /antifeminismu (Guba, Lincoln, 1994: 113). Konstruktivistické paradigma je pro to vhodné i díky omezenému množství autorů/ek, a omezenému množství realit. Co se týče epistemologické otázky podstaty vztahu mezi výzkumníkem/icí a tím, co můžeme poznat, vycházím z toho, že poznání vzniká již během výzkumného procesu (Guba, Lincoln, 1994: 111). Tomuto požadavku odpovídá i zvolená metoda: kódovací postupy inspirované zakotvenou teorií.

3.4 Feministický výzkum a pozicionalita

Empirickou část této práce považuji za feministický výzkum, to znamená, že mi feministické teorie slouží jako perspektiva aplikovaná na danou metodu, zakotvenou teorii (Reinharz, 1992: 241). Tato perspektiva umožňuje komplexní pohled na mocenské vztahy v genderovém řádu, na umlčené hlasy nebo na intersekcionalitu (Tamtěž). Díky ní jsem schopna vidět a analyzovat genderové politiky a genderové konflikty, které jsou skryty v problematice sexuálního obtěžování (Reinharz, 1992: 250). Aby byla tato perspektiva co nejkvalitnější a nejcitlivější, je třeba, aby feministický výzkum vycházel z feministických teorií.

Nevstupuji do tohoto výzkumu v nedotčeném stavu, a aby bylo mé poznání pro výzkum prováděný z feministické perspektivy důvěryhodné, je nutné, abych reflektovala svou vlastní pozici (Lorenz-Meyer in Linková, Červinková, 2005: 77). Má znalost je utvářena v rámci omezených a definovaných lokací a „místo, které zaujímám, si vynucuje a umožňuje specifické způsoby vědění a čtení dominance“ (Lorenz-Meyer in Linková, Červinková, 2005: 79). Vzhledem k povaze metody zakotvené teorie jsem nepřišla do styku s žádným/ou komunikačním/partnerem/kou. Výzkumný vzorek vychází z již existujících dokumentů. Kromě pořadu *Sex je náš ... tak haraš!* jsem nemohla vycházet z žádné neverbální komunikace, o kterou je interpretace sledovaných výroků ochuzena.

Jak jsem se zmínila v teoretické části, většinu obětí sexuálního obtěžování představují ženy (Smetáčková, Pavlík, 2011). Tento fakt se mě jako ženy velmi dotýká. Pocity rozhořčení a nesouhlasu jsou regulované další částí mé identity, a to mými feministickými postoji jako studentky genderových studií. Díky znalosti feministických teorií, genderového řádu a hlubšímu porozumění celého fenoménu jsem získala větší nadhled. Má pozice studentky genderových studií mi umožnila celou problematiku zkoumat, a fakt že bydlím kousek od Prahy, a patřím ke střední třídě, mi zas umožnil se v genderových studiích vzdělávat. Uvědomuji si, že vzhledem k tomu, že jsem bílá a heterosexuální, tato práce nezpochybňuje vliv neheterosexuální orientace a jiné rasy na problematiku sexuálního obtěžování. Myslím, že nějaká další, více intersekcionalní práce, která by se zabývala tématem rasy a sexuální orientace v souvislosti se sexuálním obtěžováním by byla velmi zajímavá.

3.5 Kvalitativní analýza vybraného výzkumného vzorku

3.5.1 Konstrukce feministů a feministek

V této kategorii analyzuji jeden z obsahově nejrozsáhlejších souborů výroků týkajících se konstrukce feministů a feministek. Analyzuji zde výroky, ve kterých se autoři/rky explicitně vyjadřují k feminizmu, nebo k postavám feministek a feministů.

3.5.1.1 Porevoluční období

Výroky tohoto období jsou omezeny pouze na severoamerický kontext. Nejvíce se v této kategorii objevují promluvy Josefa Škvoreckého, Vladimíra Stwora a Milana Kováře, které popisují čistě mužský pohled.

a) Josef Škvorecký považuje myšlenku rovnosti pohlaví jako formy sociální spravedlnosti v podstatě za správnou, ale byly to podle něj právě feministky, které ji proměnily ve „společenskou nenávist“:

„Nejhorší, co se může přihodit dobré myšlence, je, když z ní nějaký posedlík a la Lenin udělá základ pro ideologii. Učení o blbých, ale hodných masách, které avantgarda moudrých naučí správně nenávidět (a taky Maul halten und weiter dienen), učiní ze sociálního citu a z něho vycházející snahy o sociální spravedlnost perverzi citu ve společenskou nenávist a pravý opak jakékoli spravedlnosti. Nejnovějším příkladem tohoto procesu, který jsme u nás zažili na vlastní kůži, jsou poslední dobrodružství amerického feminizmu.“ (Škvorecký in Respekt, 1992: No. 32)

„Z myšlenky ženské rovnoprávnosti ve všech sférách soukromého i veřejného života se zrodila ideologie ženské nadřazenosti, jejíž hlasatelky (a hlasatelé: masochismus postihuje všechna pohlaví) tvoří typický "předvoj" feminizmu, v nejextrémnější podobě otevřeně lesbický a radikálně protimužský.“ (Škvorecký in Respekt, 1992: No. 32)

Podle Josefa Škvoreckého feministky a feministé přetvářejí „dobré myšlenky“ o rovnoprávnosti v ideologii ženské nadřazenosti. Těmito tezemi sice přiznává, že ženy a muži nejsou rovnoprávní, feministickou agendu však považuje za tak účinnou, že by dokázala celou mocenskou strukturu maskulinního řádu převrátit. Problematizace sexuálního obtěžování by se mohla stát dalším krokem jak ke společensky uznané sociální rovnosti, ale také by mohla vést k ženské nadřazenosti. Domnívám se, že tato prohlášení svědčí o strachu a respektu z feministického hnutí, ze strachu že je jeho agenda skutečně schopná převrátit současný stav v ženskou nadřazenost. Autor si uvědomuje nižší postavení a status žen a obává se, že by stejný osud mohl potkat i muže. S obavami se obrací na československou veřejnost, aby ji varoval dříve, než by toto ohrožení patriarchální společnosti dorazilo ze severní Ameriky i sem. Strachem z omezení mužské symbolické moci, kterou jsou muži neustále motivováni si udržet, vyvolaným zákony o sexuálním obtěžování, se budu více věnovat v kapitole o strachu ze zneužití zákona proti mužům. Důkazem pro tento strach ze změny stávající situace je i následující tvrzení Vladimíra Stwora:

„Na jedné straně stojí (poněkud ušlápnutý a zakřiknutý) zdravý rozum několika posledních Mohykánů, na druhé straně pak ukřižované militantní skupiny fanatických antirasistů, hysterických feministek a v neposlední řadě i katolická církev. Tyto nátlakové skupiny disponují značnými finančními prostředky (odkud asi) a není pro ně problém manipulovat veřejným míněním prostřednictvím koupeného času v hromadných sdělovacích prostředcích.“ (Stwor in Mladý svět, 1993)

Není důležité, zda je toto prohlášení pravdivé. Důležitá je konstrukce „hysterických feministek“ jako mocných žen, které mohou díky finančním prostředkům manipulovat veřejným míněním.

b) Jak jsem se zmínila výše, považuji za hlavní motivaci znevážení a diskreditace feministického hnutí strach z jeho možného úspěchu a následného převrácení mocenské hierarchie mezi pohlavími. A jak jinak toto hnutí lépe zdiskreditovat než přes spojení s komunismem, zmíněným hned v prvním výroku.

Právě detail „*a la Lenin*“ je pro tento jev velmi důležitý, protože pomocí „detailů vytržených z kontextů“ vede autor čtenáře/ku „do rámce důvěrně známých významů, tj. do diskurzivního prostoru společně sdílených syžetů“ (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 17). Českým čtenářům/kám přibližuje severoamerický feminismus skrze připodobnění k právě svržené komunistické ideologii v době pouhých několika let po jejím pádu. Jak jsem zmínila v teoretické části, nastupující rétorika antikomunismu „konstruovala „ideologii“ jako zlé dědictví minulosti“ (Barát, 2004: 180). Spolu se zmíněním Lenina, nemohl feminismus budit jiné, než negativní emoce.

c) Osoby feministek a feministů byly v tomto období konstruovány s notnou dávkou ironie a sarkasmu. Pokud budou feministky a feministé vyvolávat smích, nemohou být respektováni. Proto se zde objevují adjektiva jako „bláznivé“, „hysterické“, „militantní“, „fanatické“ a „lesbické“. Autoři tak vytváří stálá spojení, která brání shovívavějšímu „čtení“ feministického hnutí. Tato spojení se dále replikují a podporují stereotypy o protimužských postojích feministek, jejichž hlavní motivací není snaha o rovnost, ale možnost „naučit hodné a blbě masu správně nenávidět“.

„Z uvedených příkladů by se mohlo zdát, že ideoložky amerického feminismu prezentují ženské značně viktoriánsky. Za časů té mravné (a dost alkoholické) britské královny skutečně patřilo k dobrému tónu se rdít, případně i omdlívat, zmínil-li se pán o dámině kotníčku. Jenže tytéž filozofky se současně domáhají například toho, aby v armádě, kde ženské tradičně působily v týlových službách, nikoli u zbraní na frontě, byly k těmto zbraním a do předních linií připuštěny.“ (Škvorecký in Respekt, 1992: No. 32)

V tomto výroku se autor natolik snaží zabránit pozitivnějšímu „čtení“ feministek a s feminismem spojených žen, že napadá i historickou osobnost, královnu Viktorii. Dříve než může čtenář/ka oponovat s tím, že morálka a mravnost se mění, a že královna Viktorie byla významnou panovnicí, je tato postava spojena s alkoholismem a veškerý respekt je pryč. Kromě snížení důstojnosti ženské historické postavy, konstruuje feministky jako pokrytecké.

d) V tomto období je separace charakterů feministek od ostatních žen (popřípadě mužů) zřejmá jen v jednom výroku. Více se tato diverzita objevuje v následující podkapitole:

„Moje oblíbená posluchačka Wendy (když je u mě v kanceláři, neotvírám dveře) mínila, že kolegyně měla pana profesora plácnout do obličeje (slap his face). Jenže Wendy není feministka, je Irka a bigotní katolička (proto nemusím otevírat dveře).“ (Škvorecký in Respekt, 1992: No. 39)

O mužích feministech se výroky zmiňují pouze v souvislosti s generickým femininem, které v případě členů/ek feministického hnutí převažuje. Josef Škvorecký generické femininum nazývá „masochismem, které postihuje všechna pohlaví“. Považuji toto opět sarkastické vyjádření za snahu o odehnání potenciálních mužských feministů a za zdiskreditování snahy o omezení generického maskulina.

3.5.1.2 Mediální odraz přijetí zákona

Následující konstrukce feministů/ek je spojena s projednáváním nového zákona o sexuálním obtěžování. Zdejší výroky nejsou tak útočné a sarkastické. Díky převažujícímu názoru, že české ženy jsou jiné než americké ženy, se není vlastně čeho obávat. Existence českých feministů/ek je zcela popřena. Prosazení zákona o sexuálním obtěžování zde není považováno za krok k rovnosti a obávané ženské nadřazenosti, ale pouze za výstřednost amerických feministek:

a) *„Já si myslím, že to spíš přijmou s humorem, že české ženy jsou na to zvyklejší než ty skutečné americké feministky, kterým vadí i to když jim muž sundá kabát. Všichni známe příklad Billa Clintona a Moniky Lewinské že jo, potom se přidaly i další ženy, které prohlašovaly, že je sexuálně obtěžoval, ale nebyla to později pravda.“* (Anketa in Ta naše povaha česká, 2000)

Opět jsou feministky spojované jen s negativními přízvisky a je vytvořena jasná hranice mezi „nimi“ a „normálními českými ženami“²⁹. České ženy jsou charakterizovány jako „zvyklejší“, čímž je popřena vážnost sexuálního obtěžování v českém prostředí. Sexuální obtěžování přichází až jako vynález amerických feministek. Tato „zvyklost“ je spojena se smyslem pro humor, který americkým feministkám chybí. Pokud se české ženy bojí proti sexuálnímu obtěžování ozvat, aby se hned neřeklo, že nemají smysl pro humor, mohou takové ženy působit jako „zvyklejší“.

Českému tisku (jak porevolučnímu, tak z počátku tisíciletí) se podařilo to samé, co tomu maďarskému po pádu komunismu.

---

29 Podrobněji se tomuto jevu věnuji v kapitole „Sexuální obtěžování jako nevyžádaný cizorodý import“.

Články z porevolučního období (konkrétně od Josefa Škvoreckého) redefinují „feminismus jako součást nejasně definované marxistické ideologie“ a to „v kontextu nepřátelského antikomunistického nacionalistického diskurzu“ (Barát, 2004: 187). Naproti tomu články z mediálního obrazu přijetí zákona odpovídají druhé linii argumentace Erzsébet Barát tak, že definují feminismus jako „dovoz ze zahraničí, před jehož agresivitou je třeba národní kulturu bránit“ (2004: 185). Ovšem veškerá kritika feminismu a feministek se váže pouze k feministickému hnutí severní Ameriky.

3.5.1.3 Stenografické přepisy

Autory a autorkami výroků v této kategorii jsou pouze senátoři/rky, členové/ky horní komory parlamentu, která zákon zamítla a vrátila zpět Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy. Obecně jsou vyjádření k zákonu ze Senátu kritičtější a vulgárnější. Na druhou stranu jsem pouze zde našla pozitivní výroky, kterými se věnuji v poslední kapitole analytické části. Stejně jako v předchozí kapitole, i zde je podíl autorů/ek genderově vyrovnaný.

a) *„Možná jste si všimli, že česká společnost nikdy nebyla společností feministickou. U nás feministická hnutí nikdy příliš neexistovala a mám za to, že ani do budoucna existovat nebudou. Důvody mohou být různé. Já sama si to vykládám tak, že v českých zemích se vždycky vyskytovaly chytré, inteligentní ženy, které bezpečně věděly, že si své místo na slunci získají daleko jemnějšími a účinnějšími metodami než je hnutí feministické.“* (Senátorka Soňa Paukrtová³⁰)

Opět je zde kladen důraz na specifčnost českého prostředí, ve kterém „chytré a inteligentní ženy“ feministické hnutí nepotřebovaly, aby byly úspěšné. Ženy by měly zvolit více „jemnější“, tedy femininní metodu. Tento typ výroků, kladoucí důraz na ženskou jemnost, citlivost a krásu - femininní vlastnosti - byl velmi častý. U feministek je tu zpochybněna jejich ženskost, jsou konstruovány jako méně femininní v přímém protikladu k vlastnostem „typických“ českých žen. Feministické hnutí a feministky se dostávají do přímé opozice k českým ženám.

---

30 Senát. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

V obou výrocích ze stenografických prepisů není feministické hnutí nebo feministky spojeny se Západem nebo se severoamerickým prostředím. Dochází zde k vymezení se vůči feminismu jako obecnému celku. Více mě na tomto sdělení zaráží jeho naprostá neinformovanost, protože, jak jsem popsala v teoretické části, feministická hnutí v českých zemích vždy byla.

b) V návaznosti na předchozí jev přichází názor, že nejspíše díky negativním aspektům spojeným s osobnostmi feministek, právě jim žádné sexuální obtěžování nehrozí:

„Proto nemohu v žádném případě podpořit naši paternalistickou ochranu a touhu neukojených feministek, kterým harassment nikdy nehrozí. To je na tom velmi pikantní a zvláštní.“ (Senátor Jaroslav Kubera³¹)

Feministky jsou popisovány jako „neukojené“, čímž se opět útočí na jejich sexualitu. Celá problematika sexuálního obtěžování je smetena ze stolu tvrzením, že právě feministkám nic nehrozí. Takové prohlášení sice feministky uráží, připouští však jejich existenci a moc problematizovat sexuální obtěžování.

Chtěla bych se zaměřit i na různé používání termínů *harassment* nebo *obtěžování*, *harašení* a „*harašení*“. Souhlasím s interpretací Jany Valdrové: „Stejně zavádějící je pravidelné střídání výrazů sexuální obtěžování, harašení a "harašení" - po vzoru chytré horákyně se autorka užíváním prvního termínu k fenoménu obtěžování objektivně hlásí, druhým jej zlehčuje a třetím si buduje od celé záležitosti odstup“ (2000). Všichni autoři/rky, až na Vladimíra Stwora, používají termín *harrasment* nebo *pohlavní obtěžování*, zatímco poslední autor mluví o *harašení*. To potvrzuje mojí teorii, že Josef Škvorecký uznával existenci sexuálního obtěžování, což je znát na reálných případech, které ve svých článcích popisuje, a které utápí v množství sarkasmů a zesměšnění, aby snížil jejich důležitost. Je možné říci, že svým způsobem se k tomuto fenoménu „objektivně hlásí“ (Valdrová, 2000). Vladimír Stwor na druhou stranu ve svém výroku předkládá nereálnou a nadsazenou situaci. Přesnější výklad těchto termínů bude možný ve výrocích vzniklých po roce 2000. Přeci jenom v polistopadové době byl termín sexuální harašení poměrně nový, a Josef Škvorecký jej nemusel znát, proto použil raději přesnější překlad. Ostatní autoři/rky se k problematice hlásí a uznávají její existenci, která je ovšem podmíněna postavou oběti (netýká se feministek).

---

31 Senát. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

3.5.2 Sexuální obtěžování jako nevyžádaný cizorodý import

Ve zkoumaném materiálu se objevilo velké množství výroků popisujících fenomén sexuálního obtěžování jako nevyžádaný importovaný produkt, nejprve severní Ameriky, později Bruselu, který se naprosto liší od české „náтуры“ a českého *harašení*. Následující výrok dokonale shrnuje pohled na tento rozdíl³²:

„Český pojem sexuální harašení, pod nímž si většina lidí představí neškodné dvojsmyslné vtípky či narážky, je významově odlišný od amerického sexual harassment. Ten znamená doslova sexuální obtěžování.“³³

a) Výroky v této kategorii přímo navazují na předchozí kapitolu, ve které se také objevují teze o importu feminizmu ze Západu. Zatímco v ní jsem se zabývala konstrukcí postav feministek a feministů, v této kapitole primárně analyzuji střet „typické“ české povahy se severoamerickým importem sexuálního obtěžování. Výroky jsou charakteristické především tím, že se věnují popisu sexuálního obtěžování v severoamerickém kontextu, ovšem z pozice nezúčastněného/ho, českého/ho pozorovatele/ky. Nepředstavují zúčastněnou výpověď, ale pouze nepřímé, zprostředkované a osobní názory českých autorů/rek, vzniklé čistě v českém prostředí. Všechny výroky pocházejí z druhého sledovaného období, z období bezprostředně spojeného s diskusí o zákonu o sexuálním obtěžování, jehož přijetí bylo jednou z podmínek pro vstup České republiky do Evropské Unie.

---

32 Výrok nespadá do zkoumaného materiálu, protože nesplňuje hlavní podmínku, není antifeministický.

33 Švidrnochová, K. *Sexuální harašení se práci nevyhýbá*. In *iDNES [online]*. 26.8.2003 [cit. 4.4.2017]. Dostupné z <http://finance.idnes.cz/sexualni-haraseni-se-praci-neyhyba-dbb-/podnikani.aspx?c=2003M199Z03A>

3.5.2.1 Mediální obraz přijetí zákona

Společnou ideou, propojující všechna vyjádření je, že severoamerická kultura, potažmo americké ženy, jsou jiné než česká kultura a české ženy:

a) *„Nepletme si věci a neimportujme sem některý zákony, který sem nepatřej. Tohle je evropská kultura.“* (Jandák in Ta naše povaha česká, 2000)

Díky této jinakosti se čtenář/ka nemusí bát, že by se produkt „amerických radikálních feministek“ mohl uchytit i v českém prostředí:

„Nemyslím, že by v českých poměrech došlo k lavině trestních oznámení a žalob,“ tvrdí Hubálek. „Většina českých žen má tradiční formy pozornosti od mužů ráda. Americké ženy jim to závidějí, ale skrývají to.“ (Mrázková in Lidové noviny, 2000)

Na rozdíl od předchozí kapitoly se zde vyskytuje explicitní rozdělení na „my“ a/versus „oni“. Zatímco české ženy, žijící ve společnosti, která má „mnohem volnější pohled na sex“, mají „tradiční formu pozornosti mužů“ rády, americké ženy jsou konstruovány jako neúspěšné, závistivé lhářky. Konstrukce vlastností amerických žen a severoamerických feministek v předchozí kapitole se může zdát velmi podobná, v těchto výrocích se ovšem méně objevují přímé urážky nebo zpochybňování sexuality žen. I když zde není sexuální obtěžování jako takové popřené (podle některých autorů/ek jsou obvinění ze sexuálního obtěžování v USA obvyklé), je popisováno jako neškodné „dvojsmyslné vtípky“ a jako „tradiční forma pozornosti“- *harašení*-, a ne jako forma diskriminace za základě pohlaví - sexuální obtěžování. Důraz na „naši“ specifickou povahu má za následek pozitivní konstrukce té „většiny“ českých žen, která se proti sexuálnímu obtěžování aktivně neangažuje. A samotné uznání existence *harašení*, jako projevu této povahy, vede k tezím o nevyžádaném a nepotřebném importu sexuálního obtěžování a o zbytečnosti zákona, který by jej reguloval.

b) Kromě důrazu na zbytečnost zákona působí také efektivně varování - primárně mužů - před možnými důsledky zákona. K tomu autoři/rky použili příklady ze severní Ameriky, aby opět zdůraznili kulturní rozdíly:

„Na amerických univerzitách se harašilo odjakživa a haraší se stále, tam podívat se studentce při přednášce na prsa to už je samozřejmě považováno za těžkej přestupek.“ (Uzel in Ta naše povaha česká, 2000)

„Zaplat' pánbůh, že jenom Ze spojených států jsou známy případy, kdy neúspěšné studentky žalovali své učitele, a my jsme v tom ohledu bezmocní. Nám nezbyde než žalovat své neúspěšné studentky. Žena bude mít dokladováno, že byla obtěžována a jak se to projevilo na jejich práci a životě.“ (Šimek in Ta naše povaha česká, 2000)

Kromě přenosu viny, kterému se budu věnovat v jedné z dalších kapitol, popisují prohlášení hypotetické strašidelné scénáře v prostředích, kde, jak jsem se zmínila v teoretické části, nejčastěji k sexuálnímu obtěžování dochází - vysoké školy. Tato vyjádření jsou zajímavá i tím, že vychází od skutečných vědeckých elit a uznávaných odborníků/ic. I přes to neodpovídají genderově citlivým debatám o sexuálním obtěžování v teoretické části práce.

c) Chtěla bych se zde zastavit u mluvnických a stylistických stránek výroků. Oba autoři se podobně jako Josef Škvorecký stylizují do role nadřazených odborných elit a samozvaných mluvčích. Díky použití hovorového jazyka a na první pohled ledabylému stylu dikce, přibližují své názory širší a méně vzdělané veřejnosti. Domnívám se, že je mnohem údernější a jasnější použít výrazy jako „podívat se na prsa“ a „harašení“, než „genderově podmíněné obtěžování“. Sám Radim Uzel několikrát používá nepřesný pojem *harašení*, který celou problematiku záměrně zlehčuje (jako sexuolog by měl znát mezi oběma termíny rozdíl) (Valdrová, 2000). Právě používání nepřesného překladu takovými společenskými elitami, mezi které Radim Uzel patří, přispívá k jeho další reprodukci a šíření, ale i ke špatnému vlivu na seriózní odbornou literaturu (Bozděchová, Mazálková, 1994: 200). Sociolog Dušan Šimek na druhou stranu upozorňuje na další nebezpečí zákona regulujícího sexuální obtěžování: muži se stávají bezmocnými. Domnívám se, že tato hrozba z pera odborníka je účinnější než výroky o nastolení feministické a následně ženské nadvlády. Slova o ženské moci nejsou tak konkrétní a představitelná jako mužská bezmocnost.

d) Jak jsem uvedla v úvodu této kapitoly, všechny výroky pokládají regulaci sexuálního obtěžování za cizí import. Následující popisují roli Bruselu:

„Pavel Zemek smutně podotýká, že jednou nám vnucovala zákony rakouská monarchie, pak Němci, posléze Rusové a nyní Brusel.“ (Morenová in MFD, 1999)

„Evropská unie má, pokud se týče erotiky na pracovišti, jasno a žádá, aby naše malá zemička uvedla rozverné dovádění mezi oběma pohlavími do patřičných mezí.“ (Morenová in MFD, 1999)

Protože je přijetí zákona regulujícího sexuální obtěžování nutné k přijetí do Evropské Unie, a samotný požadavek nevychází z českého prostředí, stává se ještě více nevídaným a kontroverzním. V těchto výrocích se vyskytuje odpor k cizímu a nucenému zákonu, který zasahuje do těch nejintimnějších a vlastně nevinných mezilidských vztahů. Srovnání Bruselu s nacistickým Německem a komunistickým Ruskem nemůže mít na vnímání zákona jiný než negativní vliv.

3.5.2.2 Stenografické přepisy

a) Doslova ve všech výrocích v celém parlamentu se objevuje razantní nesouhlas se situací v severní Americe. Opět jsem zde odhalila koncept „my“ a „nás“ specifický charakter a osobitost a/versus „oni“, který se zde vyskytuje jako argument pro zbytečnost zákona:

„A položil bych panu ministrovi opět další otázku: Co to je nevídané, nevhodné a urážlivé jednání, protože každý máme podle toho, v jakém prostředí se pohybujeme, určité zvyklosti, určité parametry chování, jsme ve střední Evropě, nejsme v Americe, která skutečně přechází, aspoň z mého osobního pohledu, do extrému, který, myslím si, do našich poměrů nepatří.“ (Místopředseda Senátu Přemysl Sobotka³⁴)

U „nás“ se chováme jinak, chápeme vztahy jinak, severoamerický extrém k nám nepatří. Podobné výroky mají stejný záměr: uklidnit veřejnost, s tím že „my“ jsme jiní a k severoamerickým extrémům zde docházet nebude.

---

34 Senát. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

b) Samotná existence návrhu zákona může znamenat narušení „dobrých mezilidských vztahů mezi muži a ženami“. Tentokrát totiž „my“ nezahrnuje pouze ženy, ale i muže. Podle následujícího vyjádření staví zákon muže a ženy proti sobě tím, že narušuje dané, zažité a dobré vztahy. Tento zákon však narušuje pouze vztahy, které jsou patologické a nějakým způsobem ohrožují obtěžovanou osobu. Podobné převrácení významů je časté a slouží jednak k nesprávnému pochopení problematiky, tak k negativnímu vnímání zákona o sexuální obtěžování a potažmo i feministického hnutí:

„Já si myslím, že každá žena pokud jenom trochu bude chtít, tak si nápravu zjedná sama a já se obávám o dobré mezilidské vztahy mezi muži a ženami a já se prostě bojím toho, že pokud to v tom zákoně bude, tak je to prostě naruší a Spojené státy americké jsou toho krásným příkladem.“ (Senátorka Soňa Paukrtová³⁵)

Vrcholem narušení těchto vztahů, který by zákon umožnil, by byl nárůst primárně falešných obvinění. Podle výroků takové obavy skutečně existovaly, především ze strany Senátu. Proto je nutné zákon co nejlépe a nejjasněji definovat:

„Bojím se ovšem toho, že pokud bychom to takto opakovaně a soustavně nevysvětlovali, pak dojdeme ke stejným fraškám, komediím a absurditám, jimiž mě zásobuje právě zmíněný věhlasný pan prof. Ota Ulč ze Spojených států.“ (Senátor František Mezihorák³⁶)

Podle podobných výroků ze Senátu se právě nedostatečná definice sexuálního obtěžování stala jedním z důvodů, proč nebyl zákon přijat. Zákon s pozměňovacími návrhy, který Senát odeslal Poslanecké sněmovně, ovšem směřoval k vypuštění definice sexuálního obtěžování³⁷.

---

35 Senat. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

36 Senat. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

37 „Nedopátrala jsem se tedy, proč senátoři ponechali v zákoně pojmy a vypustili jejich definice. Například vypustili definici pojmu "nepřímá diskriminace" v odstavci 7, ale sám pojem tam nechali v odstavci 4. Navíc je i v § 133a občanského soudního řádu. Vypustili definici obtěžování v odstavci 8, ale pojem tam nechali v původním odstavci 10. Vypustili definici sexuálního obtěžování v odstavci 9, ale pojem tam nechali rovněž v původním odstavci 10. Výsledkem je - a odborníci mi to takto potvrzují - že soudci budou moci vykládat tyto pojmy ještě šířeji, než jak zněla původní definice, takže sexuální obtěžování si skutečně může kdekdo vyložit i jako ono americké pouštění do výtahu“ (Poslankyně Alena Páralová).

c) Ve výroku senátorky Soni Paukrtové se vyskytuje ještě jeden důležitý jev: přenos problematiky sexuálního obtěžování z veřejnosti do soukromí, a na ženy. Nepřenáší na ně vinu a odpovědnost za vyvolání nebo zneužití sexuálního obtěžování, ale za jeho tiché vyřešení. Žena se stává tím, kdo má situaci v klidu a neveřejně vyřešit. Nacházím zde podobnost s vyjádřením Josefa Škvoreckého (viz. kapitola „**Konstrukce feministů a feministek**“): „[...] kolegyně měla pana profesora plácnout do obličeje“.

Role obtěžujícího člověka je pomínuta a celá otázka sexuálního obtěžování padá na oběť, kterou bývá většinou na základě „vysoce sexualizovaného a současně heteronormativního genderového řádu“ žena (Smetáčková, Pavlík, 2011: 369). Podle Nancy Fraser je privatizace „praktik dominance jako je sexuální obtěžování“ způsob jak „maskulinní muži „supersamci“ ukotvují genderovou hierarchii“ (Fraser, 1992: 609). Existence genderové hierarchie je však zahalena v neschopnosti rozlišovat mezi obtěžováním jako zneužitím moci a flirtem mezi lidmi stejného postavení. Tomuto fenoménu se budu detailněji věnovat v kapitole o nepochopení sexuálního obtěžování.

3.5.3 Bagatelizování a zlehčování problematiky sexuálního obtěžování

Do této kategorie jsem zařadila výroky, které v podstatě popisují případy, které by podle zákona odpovídaly sexuálnímu obtěžování. Jejich podstatou je tedy vytváření nepříjemného prostředí vázaného na pohlaví i sexuální obtěžování. Díky vytváření absurdních scénářů a zesměšňování dochází k bagatelizaci fenoménu sexuálního obtěžování a k „vyvolání despektu k tématu a oboru“ (Bozděchová, Mazálková, 1994: 201).

3.5.3.1 Porevoluční období

a) Autoři/rky výroků porevolučního období mistrně zacházejí jak se zvukomalebností vět tak i s interpunkcí. Jako příklad jsem vybrala následující dva výroky:

„Jiného pána, jenž jedné berní úřednici k daňovému přiznání přiložil psaníčko: „Velice bych stál o seznámení, ať už platonické nebo bližší, ale pokud si to nepřejete, nebudu Vás už obtěžovat“, tato „k smrti vyděšená“ žena pohnala až k federálnímu odvolacímu soudu.“ (Škvorecký in Respekt, 1992: No. 39)

„Paní kolegyni či sekretářce bych si již netroufl polichotit, jak že jí to dneska sluší. A zavtipkovat si, na to zvlášť pozor! Určitě by se našlo zdůvodnění, že došlo k znevážení, potupě nebo toho či onoho.“ (Stwor in Mladý svět, 1993)

Oba autoři často používají zdobněliny. Zdobnělina budí zdání, že se jedná o drobný, nevinný a neškodný problém. „Neomezuje se pouze na přídavný znak „malosti““, ale nese v sobě i „příznak citového zabarvení“ (Štícha, 1978: 118, 113). A i když bývá podle Františka Štíchy vztah k „označovanému jevu“ většinou kladný, v těchto případech je záporný až ironický (1978: 118). Stejnou funkci jako zdobnělina má podle mého názoru a podle řádného slovního významu i termín *harašení*. Celý nadpis článku Vladimíra Stwora *O velkém sexuálním harašení* interpretuji jako zveličování problému, který je buď vnímán jako nevinné škádlení, nebo není skutečný, a jedná se v přeneseném slova smyslu pouze o feministické „harašení v bedně“ (Bozděchová, Mazálková, 1994: 199). Dále se otázce zdobnělin věnuji v mediálnímu obrazu přijetí zákona.

Oba autoři zkušeně pracují s interpunkcí. Užití uvozovek navozuje čtenáři/ce dojem pravdivosti a reálnosti dialogu. V těchto scénářích se u mužské postavy klade důraz na jeho opatrnost a nesmělost, která ženskou postavu nepochopitelně „vydělá k smrti“. Druhý autor používá ke zdůraznění svého tvrzení vykřičník.

b) Autoři popisují reálné situace sexuálního obtěžování, které jsou nadsazeny až do absurdna. Muž, který je stereotypně aktivní postava, by se na základě těchto výroků musel stát zcela pasivním, aby u žen, které jsou stereotypně vnímány jako pasivní postavy, nevyvolal nevyžádanou aktivitu ve formě obvinění ze sexuálního obtěžování. V těchto výrocích je dominantní strach z přehnané reakce na „normální“ chování. Pokud muž pouze „otevře ženě dveře“, měl by být za to „tahán po soudech“? V téměř jakékoli interakci se ženou se muž stává naprosto bezmocným a nuceně pasivním. Domnívám se, že tyto výroky mají nejprve u čtenářů/ek vyvolat smích, díky zdobnělinám a termínu *harašení*, následovaný údivem nad severoamerickou společností.

c) V tomto období se objevil jeden výrok, který se od ostatních výrazně liší:

„Pod titulkem Sexual Harassment Trauma Syndrome byla seřazena celá jedna tisková strana nejrůznějších potíží a tam to všechno bylo – od nespavosti, nočních můr přes letargie, fobie, pocity bezmocnosti, izolace, bezvýchodnosti až po strach setkávat se s novými lidmi, záškoláctví a ztrátu výkonosti v zaměstnání – a to jsem spoustu vynechal. Kdyby mně někdo sexuálně harašil, alespoň bych věděl, na co mohu svést své trampoty.“ (Kovář in Mladý svět, 1992)

Cílem výroku je sice také zlehčení problematiky, ale sexuální obtěžování je konstruováno jako všeobjímající důvod, na který je možné svést životní neúspěchy i nemoci. Sexuální obtěžování se stává pouhou výmluvou, na které mohou ženy „svést své trampoty“. I když je toto sdělení plné sarkasmu, jako jediné popisuje následky sexuálního obtěžování pro ženské oběti.

3.5.3.2 Mediální obraz přijetí zákona

a) Zatímco v předchozí části kapitoly se ve výrocích objevily nadsazené situace, mediální výroky obsahují navíc nadsazené řešení těchto situací:

„Nícméně, sevře-li ruku v pěst, nahotinka na předloktí se vilně pohne a on je odsouzen k nezaměstnanosti nebo k amputaci? Ta kresba na jeho svaly je přece „harašící“.“ (Kučera in MFD, 2000)

„Takže, pánové, žádné vylepování nahotinek ve skříních. Žádné malování kosočtverečků na poradách či plácání kolegyně po zadečku. A dost řeči o kozách či jiném domácím zvířectvu. Ovšem, dámy, i vy si dejte pozor! Spočine-li vaše oko necudně na pohledném kolegovi, ale jemu se nebudete právě líbit, podá na vás stížnost a komise si to s Vámi vyřídí.“ (Morenová in MFD, 1999)

Oba výroky obsahují velké množství zdobnělin. Téměř každé druhé podstatné jméno je zdobnělé. V těchto výrocích zdobněliny slouží k zesměšnění, „zmenšení“ a k navození negativního vztahu k celé problematice sexuálního obtěžování. Z výroků necítím skrytý strach jako v předchozí sérii výroků. Vyvolání strachu není jejich účelem. Cílem je jen zesměšnit podle autorů/ek už tak směšný návrh zákona. Proto zde nejsou ženy nijak uráženy, ani osočovány z hysterie. Naopak, v druhém výroku jsou ženy popisovány jako aktivní obtěžující osoby. A i tato situace je velmi podobně bagatelizována. Tento výrok je vůbec první, který bere v úvahu ženu sexuálně obtěžující muže.

Kromě zdobnělin zde nacházím podobnosti s předchozí podkapitolou i v používání interpunkce, která má opět podtrhnout dramatickosti zlehčujících a naoko varujících výroků. A i zde se objevuje nepřesný tvar slova „harašení“ který má díky své libozvučnosti a zdánlivé významové nevinnosti podobné obsahové vlastnosti jako zdobnělé výrazy. Na rozdíl od předchozích výroků je termín „harašící“ uveden v uvozovkách. Souhlasím s interpretací Jany Valdové, podle které samotný termín *harašení* celý fenomén sice zlehčuje, ale použitím uvozovek si autoři/rky budují „od celé záležitosti odstup“ (2000). V tomto případě vidím odstup autora v absurdnosti popsané situace.

b) Výroky obsahují hovorové až vulgární výrazy, například „kozy“, „nahotinky“, „kosočtverečky“, a dokonce i „čubka“:

„Je to krásné, staré a velmi složitě přísloví, když čubka nechce, pes neskočí.“ (Saudek in Ta naše povaha česká, 2000)

Použitím lidového přísloví je možné přeneseně zlehčit problematiku sexuálního obtěžování a díky jeho obecné znalosti oslovit širší veřejnost. Popisování přísloví jako „krásného“ a „starého“ mu jen dodává na upřímnosti a lidové moudrosti.

V podstatě tím autor myslel, že muž by nikdy sexuálně ženu neobtěžoval, pokud by mu ona sama k tomu nedala důvod. Dochází k jasnému přenesení viny a odpovědnosti na ženu. Nejedná se však o pouhý přenos odpovědnosti za vyřešení překérní situace, kterou obtěžování jistě vyvolá, nebo odpovědnosti za záměrné zneužívání zákona kvůli její neschopnosti a neúspěšnosti, jak tomu bylo v předchozích kapitolách. V tomto případě nese žena odpovědnost i vinu komplexně za celé sexuální obtěžování.

3.5.3.3 Stenografické přepisy

a) Výroky z obou komor parlamentu se co do ironie a sarkasmu tolik neliší od předchozích podkapitol:

„Bohužel tyto skutečné a zbytečné problémy, které v zákoníku práce jsou, novela neřeší. Zato velice sofistikovaně řeší nesmrtelnost chrousta se zaměřením na jeho harašení. Proto dávám návrh na její zamítnutí a děkuji vám za pozornost.(Potlesk z pravé části sněmovny.)“ (Poslankyně Alena Páralová³⁸)

Opět je ke zlehčení jevu použito lidové pořekadlo, které je umocněno o použití nepřesného a zlehčujícího termínu *harašení*. Na tomto příkladu je znatelné, že prostý popis zákona jako zbytečného nemá takovou odezvu („Potlesk z pravé části sněmovny“), jako když se k němu připojí správná slova a sarkasmus.

I stenografické přepisy se drží linie spojující všechny zkoumaná období: nadnesení reálných, nebo možných situací do absurda:

„Já budu podporovat pozměňovací návrh, který přijal náš výbor, protože se nechci dožít situace, ani pro své dcery, aby se jim někdo bál otevřít dveře nebo pomoci s těžkou taškou.“ (Senátorka Soňa Paukrtová³⁹)

---

38 Psp. 34. *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů /sněmovní tisk 261/ - první čtení.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/014schuz/14-4.html>

39 *Senat. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

Tato konstrukce výkladu sexuálního obtěžování, jako nadneseného nebo absurdního problému, která je společná všem sledovaným obdobím, vede k jeho vyvrácení a vyloučení. Toho autoři a autorky dosahují používáním velmi účinného argumentu tzv. *argumentum ad absurdum*, tedy „dovedením důsledků určitého výkladu do absurdna“ (Spirit, 2014: 83, 84).

3.5.4 Strach a obavy ze zneužití zákona a diskreditace

Do této kategorie jsem zařadila výroky, které se týkají strachu z diskreditace a zneužití zákona o sexuálním obtěžování. Zařadila jsem sem pouze výroky týkající se strachu z budoucího jednání, a ne konkrétní příklady diskreditace. Rozhodla jsem tak hlavně proto, že některé případy z minulosti jsou stále velmi diskutovány a není zcela jasné, zda se jednalo/nejednalo o úmysl zdiskreditovat iniciátora/ku obtěžování. Mým cílem ani není zabývat se pravdivostí výroků, ale jejich konstrukcemi maskulinity, femininity, antifeminismu a sexuálního obtěžování. Výroky popisující konkrétní a dokonané případy obvinění ze sexuálního obtěžování analyzuji v další kapitole a to především z hlediska konstrukce obětí a iniciátorů.

Ve stenografických přepisech jsem nenašla žádné relevantní výroky. Vysvětluji si to tak, že kvůli své roli zákonodárců/kyň, kteří/ré museli/y zákon v určité podobě přijmout, si poslanci/kyně a senátoři/rky nemohli/y dovolit tvrdit, že se může stát nástrojem diskreditace. Jedna věc je bagatelizace zákona o sexuálním obtěžování, druhá je možnost jeho zneužití.

3.5.4.1 Porevoluční období

a) Výroky v tomto období jsou soustředěny do prostředí severoamerických univerzit. Autoři zde varují před falešným obviněním, a radí, jak se mu vyhnout:

„Dva kolegové mě přišli varovat, abych v případě přítomnosti ženy – studentky, kolegyně, zaměstnankyně- v mé kanceláři nikdy nezavíral dveře, a tak se nevystavoval nebezpečí, že budu obviněn ze sexual harassment.“ (Stwor in Mladý svět, 1993)

„Důvodem může být i to, že pedagogové se naučili opatrnosti, a kdykoli mají v kanceláři studenta ženského pohlaví (female student - ale můj překlad je patrně anglicismus), nechají dveře na chodbu otevřené. Tím dají šanci svědkům, doufajíce, že dovnitř nahlédne buď student mužského pohlaví, nebo studentka, která má vztek profesorovi kolegyni dosvědčit bezúhonné chování.“ (Škvorecký in Respekt, 1992: No. 32)

Za zmínku stojí, že se autoři ve svých článcích nezmiňují o tom, že by se skutečně osobně setkali s falešným obviněním ze sexuálního obtěžování. I přes to jsou přesvědčeni, že nad nimi, díky jejich postavení univerzitních profesorů, neustále visí hrozba z obvinění.

Jejich motivace vyhnout se veřejnému ponížení je o to větší, že následné odhalení jejich soukromí může znamenat, že se stanou femininními a ztratí svou dominantní pozici v genderové hierarchii (Fraser, 1992: 601).

Dalším důvodem, proč je nutné dodržovat tato preventivní opatření, je kromě ztráty postavení i hmotná ztráta:

Na rozdíl od praxe evropských soudů, tady se zřídka přiznává náhrada výloh a i když by se přiznala, zpravidla je nedobytná. Proto i tvorové v našem kantorském povolání se pojišťují proti žalobám, sichr je sichr.“ (Stwor in Mladý svět, 1993)

b) Ve všech sděleních je znovu odpovědnost za existenci sexuálního obtěžování přesunuta na ženy. Ženy jsou konstruovány jako mocné, před kterými se bezmocní muži musí chránit otevřenými dveřmi a doufat, že nějací/ké svědci/kyně jim dosvědčí „bezúhonné chování“. Domnívám se, že je v tomto případě na místě přihlédnout k širšímu kontextu. V teoretické části jsem se zmínila o faktu, že v některých firmách začínají zaměstnavatelé řešit sexuální obtěžování ještě dříve, než k němu dojde (Dobbin, 2006). Ač se jejich zákazy flirtování nebo milostných vztahů na pracovišti mohou jevit jako přehnané, je to důkaz toho, že je obtěžování na pracovišti bráno velmi vážně. Docházím proto k závěru, že výše zmíněné obavy, i když k nim není uveden konkrétní případ zneužití zákona, je nutné k jejich severoamerickému kontextu (vysoké sankce, právní pojetí sexuálního obtěžování jako diskriminace na základě pohlaví) interpretovat jako logické. Muži, jako většinoví pachatelé obtěžování, se díky těmto preventivním obavám mohou cítit vůči ženám a jejich obvinění jako bezmocní.

3.5.4.2 Mediální obraz přijetí zákona

Domnívám se, že výroky z porevolučního období jsou velmi podobné prohlášením z období reflektujícího mediální obraz přijetí zákona. Hlavní rozdíly vidím v tom, že v prvním období se problematizovalo sexuální obtěžování jen na severoamerických vysokých školách, a že strach ze zneužití byl nejspíše ovlivněn několika reálnými incidenty. Následující výroky se věnují budoucím obavám ze zneužití, pokud bude zákon přijat:

a) *„Představme si ale „klasickou“ situaci: šéf a jeho podřízená spolu zůstanou v kanceláři sami. Dnes, když k „něčemu“ dojde, podřízená ví, že u soudu nebude schopna nic prokázat, a proto pro ni ani nemá význam celou věc oznamovat. V budoucnu bude v podobně beznadějně situaci muž, na kterého spolupracovnice z nějakých důvodů vytáhne vymyšlené obvinění ze sexuálního obtěžování. Nebude mít šanci.“* (Štindl in Lidové noviny, 2000)

„Myslím, že by se lidé neměli rozcházet náhle. Když budu muset říct že s ní dál nepočítám, v to momentu ona řekne: „No jo, ten Jandák mě vlastně obtěžoval, a já jsem byla ta čistá, která mu nedala, a on se mi za to mstí dneska.“ A teď dokažte, že to není pravda, zvláště já se svou pověstí.“ (Jandák in Ta naše povaha česká, 2000)

Výroky popisují několik situací, ve kterých se automaticky předpokládá, že žena falešně muže obviní, protože bude podle práva moci. Žádný z těchto výroků nepředpokládá, že by se mohlo jednat o oprávněné obvinění ze sexuálního obtěžování. Spíše než ochranu žen/obětí, jej popisují jako „mocnou zbraň“, kterou použije žena proti muži, a to buď z pomsty, nebo protože jí „pomyslně šlápl na to kuří oko“. Sexuální obtěžování je považováno za velmi závažné, na rozdíl od předchozí kapitoly není nijak ironizováno nebo bagatelizováno. Kladu si zde stejnou otázku jako Johanka Šebestová: „Proč se v případě sexuálního obtěžování více bojíme zneužití, než toho, že závažné situace zůstanou nepotrestány, že viník může škodit dál, zatímco oběť může být do budoucna velice vážně poškozena?“ (2005: 17).

b) Jednou z odpovědí může být strach z ohrožení mužské dominance v genderovém řádu, tedy ze ztráty moci. Oba autoři jsou ze ztráty moci tak vyděšeni, že se domnívají, že nebudou mít proti obvinění ze sexuálního obtěžování vůbec šanci. Není to žena, kdo je konstruována jako oběť, ale muž. Konstrukce iniciátora/ky a oběti sexuálního obtěžování jsou na základě strachu z diskreditace invertovány. Přeliv moci umožněný zákonem je obsažen v následujícím výroku, který je sice použit i v následující kapitole, považují jej však důležitý i pro toto téma:

„Čekejme pouze na vzorový okamžik, kdy se jedna slabší rozhodne, že se stane silnější. Je mnoho variant, jak toho vůči (nyní podle zákona) výrazně slabšímu použije. Až po extrém, že hystericky zamilovaná ošklivka sdělí v kanceláři svému interesantnímu šéfovi: „Bud' mě teď znásilniš, nebo řeknu, žeš mě chtěl znásilnit!“ Či tak učiní chladná racionální mrcha /nebo mrch – neboť i opačný sexuální gard se může hrát) kvůli tzv. mimosoudnímu vyrovnání. Tedy pro peníze.“ (Kučera in MFD, 2000)

Síla strachu ze ztráty moci je tak silná, že zneužití zákona o sexuálním obtěžování je prezentováno jako mnohem reálnější a pro muže/oběti nebezpečnější než samotné sexuální obtěžování. Takto konstruovaný muž se stává dvojí obětí: nejen že bude muset čelit falešnému obvinění a ztrátě soukromí (stane se femininním, čímž přijde o dominantní pozici na genderové hierarchii), ale nebude mít téměř šanci soudní spor vyhrát:

„Obávám se, že takové případy mohou skončit i tragicky, například sebevraždou obviněného. Důsledky jsou pro něj totiž většinou velice těžké. Rozpad rodiny, ztráta zaměstnání i dobré pověsti a podobně. S tím se člověk vyrovnává jen velmi těžce,“ varuje právník Choděra.⁴⁰

c) Přijetí zákona je konstruováno jako výrazné omezení mužské moci, a na druhou stranu jako nárůst moci žen, ke které ovšem ženy přišly díky lžím a intrikám. Ženské postavy jsou konstruovány jako „hysterické“, „ošklivé“ a „chladné mrchy“, které chtějí tímto způsobem získat jak moc, tak i finanční prostředky. S podobnými popisy jsem se setkala v kapitole **„Konstrukce feministů a feministek“**.

Domnívám se, že i tyto urážky mají stejný hlavní důvod jako v případě feministek/tů, a to odradit potenciální ženské oběti sexuálního obtěžování od podání žaloby. Na rozdíl od současných feministek se tyto konstrukce týkají potencionálně všech budoucích žen.

---

40 Švidrnachová, K. Sexuální harašení se práci nevyhýbá. In *iDNES* [online]. 26.8.2003 [cit. 4.4.2017]. Dostupné z <http://finance.idnes.cz/sexualni-harasieni-se-praci-nevyhyba-dbb-/podnikani.aspx?c=2003M199Z03A>

Z primárních obětí/žen se tedy stávají mocné a nebezpečné osoby, které se soustředí na mocné a bohaté muže. Podle následujících výroků záleží i na věku:

„Zdravá dívka vidí komického staříka, ona ví, že on nic nesvede, kapoun zestárlý, vidíte, já ten problém nemám.“ (Saudek in Ta naše povaha česká, 2000)

„Já si myslím, že pro svůj věk by mě asi těžko studentky obviňovaly, že jsem je sexuálně obtěžoval.“ (Profesor na vysoké škole in Ta naše povaha česká, 2000)

3.5.5 Konstrukce viníka/ce a oběti sexuálního obtěžování

Do této kategorie jsem zahrnula výroky, které konstruují iniciátory/ky a oběti sexuálního obtěžování. V případě porevolučního období se jedná o konstrukce reálných osob z nejnámějších kauz sexuálního obtěžování. V mediálním obrazu přijetí zákona slouží tyto konstrukce k vytvoření a popisu budoucích a obávaných kauz. Opět jsem do podkapitoly se stenografickými prepisy nezařadila žádný výrok. Tyto prepisy neobsahují žádný konstrukt iniciátora/ky nebo oběti, pouze konstrukce feministů/ek. Vysvětlují si to stejně jako v předchozí kapitole.

3.5.5.1 Porevoluční období

Všechny výroky z tohoto období konstruují hlavní aktéry/ky z veřejně nejprobíranějších případů obvinění ze sexuálního obtěžování v severní Americe:

a) *„Připočtěme si méně kriminální, ale stejně závažnou kategorii „sexuálního obtěžování“ (sexual harassment), již se nedávno pokusila v televizi přenášeném senátním řízení použít Anita Hillová proti Clarenci Thomasovi, aby mu překazila jmenování do Nejvyššího soudu Spojených států, a vyjde nám, že žít dnes v Severní Americe pohlavně je velice nebezpečné, a to ne pouze kvůli epidemii AIDS.“* (Škvorecký in Respekt, 1992: No. 39)

„O sexuálním harašení jsem věděl už předtím, než jsem do Států přijel. Hlavně kvůli slečně Hillové, která vloni před senátní komisí pěkně proprala svého kolegu Clarence Thomase, což byl kandidát na funkci soudce Nejvyššího soudu. Prý jí dělal nemravné návrhy a vůbec je to prý zvrhlík, který by tak vysokou funkci neměl zastávat. [...] Clarence Thomas se nakonec tím soudcem přece jenom stal, takže to asi tak velký zvrhlík není, ale užil si své.“ (Kovář in Mladý svět, 1992)

Ve všech výrociích jsou iniciátory obtěžování muži a jejich obětmi jsou ženy. Obavy z obvinění se na základě těchto soudních sporů stávají reálnými, a tomu odpovídají i konstrukce aktérů/ek. Žena přestává být skutečnou obětí a stává se pouze zdánlivou obětí. Tohoto efektu je dosaženo například opakováním slova „prý“. Stejně tak se i muž nestává skutečným viníkem, ale údajným viníkem.

I když zde nejsou ženy popisovány tak hanlivě jako v předchozí kapitole, je jim připsána aktivní role. Tato role je zřejmá z větné stavby, kdy je žena, Anita Hillová, podmět, který jedná vůči muži, Clarenci Thomasovi, předmětu. Postava muže/iniciátora je konstruována jako pasivně se bránící proti aktivnímu „použití“ zákona a „proprání“, které se odehrálo na veřejnosti. Podle autorů v severní Americe již dochází k přelivu moci a převrácení genderové hierarchie (díky veřejné diskusi o jejich soukromí se muži stávají femininními), které je zapříčiněno právě zákonem o sexuálním obtěžování.

Na základě těchto výroků jsou muži, kteří byli nařčeni ze sexuálního obtěžování vnímáni mnohem pozitivněji, než ženy, které je obvinily (například Anita Hillová⁴¹, Monika Lewinská). Této pozitivní konstrukci pomáhá i fakt, že téměř všichni zmínění muži/iniciátoři byli zproštěni obvinění. Pouze v jednom případě byl dotyčný muž odsouzen, jeho případ je popsán s humorem, a on sám je konstruován jako „zamilovaný delfin“, který pouze „okukoval“ studentky, které kolem něj proplouvaly v univerzitním bazénu. Trestem pro tohoto „zhýralce“ byl podle Josefa Škvoreckého zákaz vstupu do bazénu na dva roky (podle Vladimíra Stwora měl zákaz na tři roky).

3.5.5.2 Mediální obraz přijetí zákona

V následujících výrocích jsou ženy/oběti konstruovány ještě negativněji a vulgárněji, než v předchozím období. Objevila jsem hned několik odlišných typů tvrzení. Některé z výroků konstruují aktéry/ky z veřejně známých soudních sporů ze severní Ameriky:

a) *„Česká společnost obecně není sporům kvůli sexuálnímu obtěžování nakloněna. Slavomil Hubálek používá příklad prezidenta USA: „Podívejte se na Billa Clintona a Moniku Lewinskou. On v českých očích posílil svou prestiž a ona nakonec vypadala jako nána.“* (Mrázková in Lidové noviny, 2000)

Všichni známe příklad Billa Clintona a Moniky Lewinské že jo, potom se přidaly i další ženy, které prohlašovaly že je sexuálně obtěžoval ale nebyla to později pravda. (Anketa in Ta naše povaha česká, 2000)

---

41 Případu Anity Hillové jsem se blíže věnovala v kapitole „Clarence Thomas versus Anita Hillová a radikálnost amerických a západních feministek“.

V takových typech výroků se opět vyskytuje konflikt mezi „naší“ a/versus „jejich“ kulturou. Je v nich kladen důraz na předpoklad, že „u nás“ nemá takový zákon a ani jeho zneužití šanci. Veškerá konstrukce obětí a iniciátorů/ek je redukována na aktéry/ky severoamerických kauz. Zatímco žena/oběť je konstruována jako „nána“, která lže, muž/iniciátor ještě posiluje svou pozici a „prestíž“. Tyto konstrukce jsou umocněny o společenský souhlasný názor na všechny aktéry/ky. Autor a autorka předkládají své názory jako názory celé české společnosti, čímž ve čtenáři/ce navozují dojem, že tento názor sdílejí „všichni“ a „česká společnost obecně“. Vymezení se vůči tomuto vyjádření by znamenalo postavení se proti národní a sdílené představě.

b) Další typ výroků v tomto období se vyznačuje pochybností nad výskytem sexuálního obtěžování:

„Celých 45 procent českých žen se prý s formou sexuálního obtěžování na pracovišti setkalo.“ (Morenová in MFD, 1999)

„České právo hodlá napříště vyjít vstříc těm, kdo si na pracovišti připadají diskriminováni, nebo dokonce sexuálně obtěžováni.“ (Štindl in Lidové noviny, 2000)

Oba vybrané výroky obsahují jedno slovo, které mění celý jejich význam. Pokud by v prvním sdělení nebylo slovo „prý“, jednalo by se o fakt podložený výzkumem. Domnívám se, že hlavním důvodem pro použití tohoto slova je zmírnění dopadu faktu, že se sexuální obtěžování týká téměř každé druhé ženy. Jeho cílem není problematiku zesměšnit, to by autorka použila spíše termín *harašení*, a ne *sexuální obtěžování* (Valdrová, 2000).

Ve druhém výroku má podobný význam slovo „připadají“ a „dokonce“. Celá problematika je omezena pouze na subjektivní pocit obětí obtěžování. Oba výroky by bez těchto slov vyvolávajících pochyby byly jasnými a faktickými informacemi. Místo toho konstruují ženy jako nevěrohodné oběti, které trpí subjektivním pocitem, že jsou nějakým způsobem diskriminovány.

c) Poslední typ výroků je obsahově velmi podobný předchozí kapitole, konstruuje oběti a iniciátory/ky sexuálního obtěžování v kontextu zneužití zákona:

„Čekejme pouze na vzorový okamžik, kdy se jedna slabší rozhodne, že se stane silnější. Je mnoho variant, jak toho vůči (nyní podle zákona) výrazně slabšímu použije. Až po extrém, že hystericky zamilovaná ošklivka sdělí v kanceláři svému zajímavému šéfovi: „Bud' mě teď znásilníš, nebo řeknu, žeš mě chtěl znásilnit!“ Či tak učiní chladná racionální mrcha /nebo mrch – neboť i opačný sexuální gard se může hrát) kvůli tzv. mimosoudnímu vyrovnání. Tedy pro peníze.“ (Kučera in MFD, 2000)

V tomto typu výroků už není obvinění ze sexuálního obtěžování pouze záležitostí severní Ameriky, ani ničím nepravděpodobným nebo zlehčeným. Obavy z obvinění se stávají reálnými i v českém prostředí, čemuž odpovídají i konstrukce aktérů/ek. Žena je konstruována jako „chladná racionální mrcha“ a „hystericky zamilovaná ošklivka“, kterou zákon zvýhodňuje, zatímco mužská postava je konstruována jako „výrazně slabší“ „zajímavý šéf“. Ačkoli se významově zabarvený výrok nezakládá na skutečné události, působí jako vážné varování (Šmejkalová in Havelková, Vodrážka, 1998: 17).

I když jsem kapitoly o strachu ze zneužití zákona o sexuálním obtěžování a o konstrukci obětí a iniciátorů/ek rozdělila, jsou obě témata velmi úzce propojena. Provázanost je znát i na faktu, že ve velké většině případů zapadaly výroky z této kapitoly i do kategorie strachu ze zneužití.

3.5.6 Fenomén vzhledu oběti sexuálního obtěžování

Do této kategorie jsem zařadila výroky vztahující se ke vzhledu obětí sexuálního obtěžování, kterými jsou zde opět bez výjimky ženy.

3.5.6.1 Porevoluční období

a) Velký prostor zde dávám především Josefu Škvoreckému, který jako jediný přichází s termínem „lookism“, kterému jsem se více věnovala v teoretické části. Tento termín ohýbá podle pravidel českého pravopisu a vytváří kategorii tzv. „luket“ a „neluket“. Celou problematiku „lookismu“, jako formy diskriminace, převrací s ironií sobě vlastní:

„Tady je nutno proniknout do složitostí neofeministického světového názoru. Dle této kategorie laudator noh dívku vlastně obvinil z lookismu, což by se snad dalo přeložit jako „vypadání“, a tím se dopustil urážky, protože lookismus je politicky nesprávná úchylka popsaná v oficiálním manuálu Smith College, jedné z nejstarších dívčích kolejí ve Spojených státech. Přečin „vypadání“ definuje příručka jako „názor, že cenu člověka naznačuje to, jak vypadá; vytváření standardu krásy a elegance; útlak stereotypizováním a generalizací jak těch, kdo tomu standardu vyhovují, tak těch, kdo mu nevyhovují“. Přeloženo do hovorového jazyka to asi znamená, že dívky nemají moc pečovat o to, aby vypadaly k světu, protože tím vytvářejí měřítko, jež komplikují život jak luketám (od to look - vypadat), jež musejí příliš mnoho času a peněz věnovat tomu, aby si standard udržely, tak neluketám, které jej nedosáhnou, byť se rozkrájely.“ (Škvorecký in Respekt, 1992: No. 39)

Z formy diskriminace se stává „politicky nesprávná úchylka“, podle které by o sebe hezké dívky - „lukety“ - neměly tolik pečovat aby nekomplikovaly život dívkám, které neodpovídají mýtu krásy - „neluketám“. Zás dochází k přenosu odpovědnosti za nastavení měřítek krásy z kulturního systému na samotné ženy. Podle Josefa Škvoreckého muži vlastně ženy sexuálně neobtěžují, ale obviňují je z „lookismu“. Mýtus krásy a „vypadání“ je podle jeho slov čistě ženským „přečinem“ (ženy o sebe mají přestat pečovat, a tím „lookism“ zmizí) a popírá tedy, že se jedná o ideologický systém, jehož cílem je „udržet mužskou dominanci nedotknutelnou“ (Navrátilová, Jarkovská in Formánková, Rytířová, 2004: 129).

b) V dalším výroku z tohoto období jsou se vzhledem spojeny i charakterové vlastnosti:

„Neměl bych zapomenout na snědou Isabel, jejíž vzhled – na rozdíl od Margie- k harašení přímo vyzýval. Štíhlá postava, dlouhé vlasy, temné oči – zkrátka malá portorikánská sexbomba, která neznámo proč (možná proto, že nedokáže odpálkovat své ctitele) se rozhodla svoji osobu veřejně prezentovat jako oběť sexuálního harašení. [...] Isabel nevypadala na to, že by byla nějakým vyhraněným studijním typem.“ (Kovář in Mladý svět, 1992)

Pokud ženy nespádají do socio-kulturně nastavených představ o kráse, je zpochybňováno, zda je skutečně někdo obtěžoval. Pokud ovšem tyto představy splňují, je obtěžování popisováno jako pochopitelné, omluvitelné a společensky tolerované, ale je zpochybněna jejich inteligence. To odpovídá tezi Naomi Wolf, že velmi krásné ženy jsou často soustředěny do podpůrných nebo podřízených pozic, stávají se pouze reprezentativní značkou firmy a je s nimi tedy zacházeno jako s „hloupými krasavicemi“⁴². I když tyto výroky nezpochybňují sexuální obtěžování jako takové, napadají roli žen/obětí. Pokud je žena ošklivá, je vyloučené že by ji někdo obtěžoval. A protože není tak snadné zpochybnit sexuální obtěžování u krásných žen, jsou tyto ženy konstruovány jako hloupé. Fyzické a charakterové rysy si navzájem neodpovídají.

3.5.6.2 Mediální obraz přijetí zákona

Do tohoto období jsem zařadila pouze jeden relevantní výrok:

a) *„Ale vždyť tu ženskou urážej, když bude muset u soudu dokazovat, že ona se mu vůbec nelíbí, že na ní není nic zajímavého a že v té pracovní zástěře vypadá jako plot. Vždyť je to bude strašně urážet, a jestli ženy s tímhle zákonem souhlasej tak jsou strašně proti sobě.“* (Saudková in Ta naše povaha česká, 2000)

Tento výrok významově navazuje na předchozí tezi. Kromě zdůraznění krásy jako kruciální podmínky pro sexuální obtěžování se tu autorka na první pohled snaží ženy chránit před nepříjemnou situací u soudu. Podle autorky jde zákon vlastně proti ženám.

---

42 Naomi Wolf. *Culture & Society. Project Syndicate*. [online]. 31.7.2013 [cit. 2016-11-12]. Dostupné z: <https://www.project-syndicate.org/commentary/women-s-appearance-and-workplace-sexism-by-naomi-wolf>

Domnívám se, že díky převrácení funkce zákona z „chránícího ženy“ na „ohrožující ženy“ a díky ženskému pohlaví autorky působí výrok důrazněji, než podobné výroky plné ironie od Josefa Škvoreckého.

3.5.6.3 Stenografické přepisy

Ve výrociích ze stenografických přepisů se objevují velmi podobné argumenty, jako v předchozích obdobích. I zde jsou zpochybňována obvinění ze sexuálního obtěžování na základě vzhledu ženy/oběti.

a) První výrok se zabývá vzhledem amerických žen:

„Bojím se ovšem toho, že pokud bychom to takto opakovaně a soustavně nevysvětlovali, pak dojdeme ke stejným fraškám, komediím a absurditám, jimiž mě zásobuje právě zmíněný věhlasný pan prof. Ota Ulč ze Spojených států. A netýká se to jenom prostředí, ve kterém se pohybují třeba lidé mentálně nevyspělí. Naposledy mně popisoval historku, jak i on se stal předmětem vyšetřování. Byl osočen ze sexuálního obtěžování, protože ho kolegyně zažalovala, že se na ni vilně podíval. A pan prof. Ulč měl velmi obtížnou situaci, protože nemohl použít nejtěžšího argumentu, protože ten by byl ocejchován za harašení rukou na druhou, že ta kolegyně byla taková, že by se nikdy na ni nepodíval s jakoukoliv žádostí.“
(Senátor František Mezihorák⁴³)

Kromě důrazu na vzhled se zde objevuje i styl psaní podobný Josefu Škvoreckému a dalším autorům z porevolučního období, a to ironické poznámky, vzosné výrazy („ocejchován“, „žádostivost“, „vilně“) a samotný termín *harašení*.

b) Podobně vtipné a sarkastické jsou i následující výroky Jaroslava Kubery:

„Nevím, proč bych to měl podporovat. Naopak našich milých a krásných se to týká a to, co dělám dosud, budu dělat pořád, tím spíš ke svému věku, že mi už nic jiného nezbyvá.“
(Senátor Jaroslav Kubera⁴⁴)

---

43 Senát. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

44 Senát. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

„Jsou krásné, nádherné, lepší a nejlepší, mnohem lepší než my, ale hlavně o naši ochranu nestojí. Jsou svéprávné, ochrání se samy, ale na druhou stranu chtějí být obletovány, chtějí slyšet, že mají dnes krásný účes, krásnou sukni nebo kalhoty - bokovky, které jim sice zničí ledviny, ale ony obětují všechno pro to, jen aby se nám líbily.“ (Senátor Jaroslav Kubera⁴⁵)

Autor používá vtip jako zbraň proti sexuálnímu obtěžování. Uvědomuje si, že pokud je nějaký problém zesměšněn, ztrácí respekt (viz *argumentum ad absurdum*). Výroky Jaroslava Kubery se liší důrazem na „naše“ ženy, kterých, protože jsou „krásné a nádherné“, se sexuální obtěžování sice týká, ale týká se jich jen proto, že ony samy se chtějí mužům líbit a obětují proto i své zdraví. Svou vlastní snahou „líbit se“ jsou to právě samy ženy, které přispívají k větší sociální toleranci sexuálního obtěžování.

A protože jsou ženy vlastně „lepší a nejlepší“, dokáží se ochránit sami. S podobnou technikou chvály, která má zakrýt nesouhlas se zákonem o sexuálním obtěžování, jsem se setkala již v kapitole o kulturní odlišnosti českého a severoamerického prostředí od autorky Soni Paukrtové⁴⁶.

Na základě těchto výroků docházím k závěru, že v případě českých žen platí teze Pierra Bourdieu, že „fyzické“ a „mravní“ si navzájem odpovídá, takže je možné v tomto konkrétním případě spojovat fyzické rysy s charakterem (Bourdieu, 2000: 59). Kvůli dichotomnímu rozdělení na „my“ a versus „oni“ ovšem nemohu dojít k obecně platnému závěru, protože žádný z výroků nekonstruuje vzhled žen/obětí v obecné rovině, ale jen na základě státní příslušnosti.

---

45 Senat. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

46 „Já si myslím, že každá žena pokud jenom trochu bude chtít, tak si nápravu zjedná sama a já se obávám o dobré mezilidské vztahy mezi muži a ženami a já se prostě bojím toho, že pokud to v tom zákoně bude, tak je to prostě naruší a Spojené státy americké jsou toho krásným příkladem.“ (Senat. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>)

3.5.7 Nepochopení a neznalost problematiky sexuálního obtěžování

V této kategorii jsou výroky, ve kterých je sexuální obtěžování nepochopeno a ztotožňováno s naprosto jinými typy chování. Definice sexuálního obtěžování tak, jak je konstruovaná v těchto výrocích se hrubě neshoduje s jeho definicí podle zákona, ani podle autorů/tek z teoretické části práce. Tyto výroky přispívají k misinterpretacím a nesprávnému pochopení problematiky sexuálního obtěžování.

3.5.7.1 Porevoluční období

a) Zjistila jsem, že v některých výrocích může za špatné pochopení klamná informace, kterou autor/ka dostal/a a nekriticky přijal/a od třetí osoby. To je případ jediného výroku z tohoto období:

„Když jsme zde v Kanadě před osmi léty zakotvili, byli jsme varováni známými, abychom, nedej bože, nenechali našeho dvouletého chlapce na veřejné pláži bez kalhotek. I převlékat se musel pod ručníkem. Tehdy se tomu ovšem ještě neříkalo „sexuální harašení“, pouze ochrana veřejné mravnosti.“ (Stwor in Mladý svět, 1993)

Jako jeden z mála autor zasadil termín *harašení* do uvozovek. Opět se držím teorie Jany Valdové (2000), podle které je při běžném používání termínu *harašení* fenomén sexuálního obtěžování zlehčován, díky uvozovkám si od celé problematiky drží autor/ka dostatečný odstup. V tomto konkrétním případě si autor udržuje odstup poukázáním na nesmyslnost celé situace, ve které navíc figuruje dítě. Domnívám se, že podobná klamná a kontroverzní spojení, například tématu sexuálního obtěžování a dětí, má velký potenciál působit na emoce a dále se poplašně šířit. Neznalost problematiky sexuálního obtěžování vedla k tomu, že autor zaměňuje sexuální obtěžování s „ochranou veřejné mravnosti“.

3.5.7.2 Mediální obraz přijetí zákona

Většina výroků, ve kterých je sexuální obtěžování nepochopeno nebo zaměněno za jiný jiný typ chování, se objevuje v tomto období:

a) *„Všimni si, že děda Václav dává ve dveřích přednost tvé mámě. A to je starší a její táta...“ Od té doby vím, že se sluší dát ženám přednost. Nyní se dozvídám, že takové chování je pohlavně rasistické.“ (Kučera in MFD, 2000)*

Autor se zde „dozvídá“, podobně jako v předchozích výrocích, že chování, které znal jako „dát přednost ženám“, je „pohlavně rasistické“. Ve zkoumaném materiálu se sice objevuje více výroků konfrontujících sexuální obtěžování s etiketou a základy slušného chování⁴⁷, většina z nich ale téma bagatelizuje a zesměšňuje.

b) Následující výroky zaměňují sexuální obtěžování s milostnými vztahy na pracovišti:

„Není na škodu položit si v okamžiku, kdy cítíte, že kolem vás na pracovišti začínají doutnat milostné jiskry, pár otázek, dokud máte relativně chladnou hlavu.“ (Vízdal in MFD, 1998)

Toto prohlášení pochází z článku, který má podobu testu a lidem radí jak navázat a udržet vztah s kolegou/yní v zaměstnání. Termín *harašení* je použit zcela mylně. Jana Valdová o tomto článku píše: „článek „Nač se ptát, začne-li to v práci harašit“ (MFD 5.9.1998) by se býval obešel bez módního slovesa v titulku, neboť se zabývá vznikem obvyklého milostného vztahu na pracovišti. Autor(ka) zde očividně nerozlišuje mezi sexuálním obtěžováním s mocenským motivačním pozadím a obyčejným milostným vzplanutím na straně druhé“ (2000).

Následující citát také popisuje formu milostného vztahu v zaměstnání, tentokrát mezi nevěrnými spolupracovníky/cemi:

„Ano tyto vztahy na pracovištích jsou zhusta frekventované a frekventovaně zhustlé. Čas od času při svých bězích kolem řeky vidím milence v autě. Většina jsou to manželé, nejsou spoluzaměstnané, když běžím kolem, tak se hned zakrývají a to jsou ty případy toho harassmentu. Potom ty ženské zjistí, že on jim přece nepřidal tolik, kolik očekávala a odkopnul jí.“ (Saudek in Ta naše povaha česká, 2000)

Jako *harassment* je vyličen milostný akt, který je podle autora ze strany ženy dobrovolný a účelový. Sexuální obtěžování, neboli *harassment*, je konstruováno jako ženská strategie k získání peněz, což je motivace, která se objevila hned v několika kapitolách. Jan Saudek si pohrává s jazykem podobně jako autoři z porevolučního období. Ve svém výroku upravuje prostou situaci tak, aby odpovídala tématu televizního pořadu *Sex je náš...tak haraš!*.

⁴⁷ Například: „Já budu podporovat pozměňovací návrh, který přijal náš výbor, protože se nechci dožít situace, ani pro své dcery, aby se jim někdo bál otevřít dveře nebo pomoci s těžkou taškou.“ (Senátorka Soňa Paukrtová in Senat. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>)

3.5.7.3 Stenografické přepisy

I v tomto období jsem našla jen jeden výrok. Vykládám si to tak, že poslanci/kyně i senátoři/rky museli/y být se zákonem seznámeni, aby se k jeho projednávání mohli vyjadřovat:

a) *„Náš právní řád nezná pojem sexuální obtěžování. Není namístě zavádět tento pojem poprvé právě do zákoníku práce. Chceme opravdu zavádět do našeho právního řádu rozdíl mezi sexuálním obtěžováním zaměstnankyně a ženy v domácnosti, případně podnikatelky?“* (Poslankyně Alena Páralová⁴⁸)

Podle poslankyně existují různé formy sexuálního obtěžování v závislosti na prostředí. Zákon ovšem reguluje sexuální obtěžování na pracovišti, ne v domácnosti. Výtka ohledně nutnosti zavádět do právního řádu rozdíl mezi sexuálním obtěžováním na pracovišti a v domácnosti je proto naprosto mimo téma. Zákoník práce, jehož je zákon součástí, se věnuje veřejným pracovním vztahům, a nijak nereguluje soukromé a rodinné vztahy, to je otázka rodinného práva.

Navíc jsem se nikde v odborné literatuře nesečkala s problematizováním sexuálního obtěžování v domácnosti. Myslím si, že takové obtěžování by se mělo klasifikovat jako forma domácího násilí.

Autorka se dále mylně domnívá, že zákon bude rozlišovat mezi zaměstnankyněmi a podnikatelkami. Tento typ sexuálního obtěžování je díky odlišnému rozložení moci téměř nepravděpodobný, protože žena podnikatelka je na vyšším stupni obrazného pracovního žebříčku než řadová zaměstnankyně. Jak jsem se zmínila v teoretické části, sexuální obtěžování je manifestací mocenské nerovnováhy mezi muži a ženami a probíhá v rámci asymetrického vztahu (nadřizený/á - podřizený/á). V případě podnikatelek dochází k vyrovnání nerovnováhy moci. Na základě této teze by byla taková žena obtěžována pouze muži z kontrolních úřadů (například Finanční úřad). Nakonec bych chtěla zpochybnit autorčinu úvahu, že „není namístě zavádět pojem sexuální obtěžování poprvé právě do zákoníku práce“, protože podle teoretické části jsou nejčastějšími prostředními, kde se sexuální obtěžování odehrává právě pracoviště a vysoké školy (MacKinnon, 1979: 174).

---

48 Psp. Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů /sněmovní tisk 261/- druhé čtení. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/022schuz/22-3.html#q241>

Domnívám se, že účelem výroku mělo být znejistění podporovatelů/ek zákona, protože právě tento pocit ve mě výčet rozdílů mezi obtěžováním zaměstnankyně, ženy v domácnosti a podnikatelky vyvolal.

3.5.8 Sexuální obtěžování je výmysl, který neexistuje, a pokud existuje, není závažné

Tato kategorie zahrnuje výroky, podle kterých je právní zakotvení sexuálního obtěžování zbytečné, protože je sexuální obtěžování konstruováno jako výmysl, který neexistuje, a pokud existuje, tak není tak závažné. Jeho nezávažnost spočívá v tom, že by případný zákon reguloval běžně se vyskytující formu chování. V této kategorii se objevují jen výroky z mediálního obrazu přijetí zákona a ze stenografických přepisů.

3.5.8.1 Mediální obraz přijetí zákona

a) V tomto období převažují výroky konstruující sexuální obtěžování jako málo závažný problém, a to i přes to, že je dokázán jeho nárůst:

„Polovina lidí je přitom přesvědčena, že v poslední době počet případů sexuálního obtěžování narůstá. „Více lidí říká, že těchto případů přibývá. Nepovažují to ale přitom za tak závažné,“ vysvětluje Kateřina Myslivcová z agentury Gfk.“ (Mrázková in Lidové noviny, 2000)

„Myslím, že harašíme úplně všichni a že je to úplně v pořádku, ale myslím si, že nějakého takového práva by se určitě nemělo zneužívat.“ (Modelka Nei Report in Ta naše povaha česká, 2000)

Obě autorky sdílejí názor, že případů sexuálního obtěžování přibývá, nebo dokonce že se takového chování dopouštíme všichni. První autorka je odbornice na výzkum trhu, která prezentuje výsledek veřejného průzkumu. Tento výrok je velmi důležitý a jiný než ostatní, právě proto, že nabízí pohled na odborný závěr kvantitativního výzkumu, který odráží názor veřejného mínění. Jako takový se stává silným argumentem proti přijetí zákona, určitě silnějším než pouhý subjektivní názor autora/ky, jak je tomu v druhém výroku. Autorka druhého výroku je modelka Nei Report, čtrnáctideníku pro sexuální výchovu a osvětu, která vystupuje při rozhovoru nahá do půlky těla.

Domnívám se, že právě díky jejímu statusu modelky, tedy ženy která dokonale odpovídá mýtu krásy, se může častěji stávat obětí sexuálního obtěžování, což ji může vést k názoru, že „harašíme úplně všichni a že je to úplně v pořádku“. Její vzhled spolu se sdělením potvrzuje i větší společenskou toleranci obtěžování u krásných žen.

Obě autorky používají k popisu fenoménu jiné termíny: zatímco první autorka se k sexuálnímu obtěžování „objektivně hlásí“, druhá jej použitím termínu *harašení* zlehčuje v tom smyslu, že činí obtěžující jednání společensky více tolerované (Valdrová, 2000).

b) Poslední výrok z tohoto období neobsahuje žádný z těchto termínů, i když se sexuálního obtěžování týká:

„Nic se snáze neuchytí než nějaká pitomost. Takže když sem přišla teď tadyta hloupost, tak za rok přijde zas něco jinýho a lidi se toho chytanou a budou to brát vážně.“ (Saudková in Ta naše povaha česká, 2000)

Toto prohlášení popisuje sexuální obtěžování jako dočasný výmysl. Na rozdíl od ostatních autorů/ek problém přímo neguje. Díky slovům jako je „pitomost“ nebo „hloupost“ napadá inteligenci a zdravý rozum těch, kdo tento problém berou vážně. Můžu pouze polemizovat, zda se touto promluvou obrací na feministické hnutí.

3.5.8.2 Stenografické přepisy

Pro toto období jsem vybrala dva delší výroky proto, abych nezkreslila jejich obsah. Na rozdíl od ostatních typů zdrojů jsou totiž promluvy z parlamentu často dlouhé několik stran:

a) *„Možná si někdo z vás vzpomene na okamžik, kdy se poprvé dozvěděl o existenci pojmu sexuální obtěžování. Většina z nás reagovala s úsměvem a někteří si dokonce mysleli, že definování takového pojmu jako právního institutu snad ani nemůže být myšleno vážně. Již tehdy jsem se obávala, že tento problém se jednou do českého právního řádu dostane a že jde zřejmě o proces, kterému je marné čelit. [...] Domnívám se, že důraz kladený na údajnou zvláštnost takového chování, pokud má opravdu sexuální podtext, je spíše kontraproduktivní, stejně jako snaha tuto zvláštnost vnutit i právní terminologii.“* (Poslankyně Alena Páralová⁴⁹)

---

49 Psp. 34. Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů /sněmovní tisk 261/ - první čtení. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/014schuz/14-4.html>

„Pokud jde o jednání se zaměstnancem, které bude oprávněně vnímáno jako nevídané, takové je skoro každé jednání. Když normálně mluvím, tak řvu, když řvu, není to k vydržení. Zaměstnanci se oprávněně cítí mým řvaním poškozeni a tvrdí, že vytvářím nepřátelské, ponižující nebo zneklidňující prostředí na pracovišti, ale nic se neděje, protože jsou na to za ta léta zvyklí a vědí, že to o ničem není, že je ve skutečnosti chválím.“ (Senátor Jaroslav Kubera)

Oba výroky problematiku sexuálního obtěžování nebagatelizují, ale popírají jeho závažnost tím, že jej považují za obvyklou a normální část života a za „údajnou zvláštnost“. Autorka začíná zesměšněním a zlehčením problematiky, na konci je však zcela vážná a varující. Spíše než samotnou existenci sexuálního obtěžování, napadá specifčnost a míru závažnosti „takového chování“, která podle ní není taková, aby byla regulována zákonem.

Druhý výrok patří mezi ty mnohé, které spadají hned do několika kategorií. Kromě snížení vážnosti a popření sexuálního obtěžování zde nacházíme i znaky nepochopení zákonné definice. Autor opět používá argumenty považující sexuální obtěžování za běžnou část pracovního života. Podle něj může být téměř každé jednání mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem vnímáno jako „nevídané“, především pokud je nadřizený přísný a drsný. Autor redukoval celou definici sexuálního obtěžování pouze na část týkající se vytváření nevídaného a nepřátelského prostředí aby poukázal na normalitu a běžnost takového chování. A pokud jsou lidé na takové jednání zvyklí, není nutné jej regulovat zákonem.

b) Podle Johanky Šebestové je dojem, že sexuální obtěžování neexistuje, nebo téměř neexistuje vyvolaný skutečností, „že se o sexuálním obtěžování na pracovišti dovídáme zřídka“ (2005: 15). S touto tezí souhlasím, protože se v této kategorii neobjevil žádný výrok, který by popisoval skutečný případ sexuálního obtěžování v českém prostředí. Takový případ nepopisuje dokonce žádný z výroků v celém výzkumném vzorku. Podle této autorky právě latentnost, která byla narušena nutností přijetí zákona o sexuálním obtěžování, „významně přispívá k neochotě všech (společnosti, veřejnosti, kompetentních institucí) se tímto jevem či problémem vůbec zabývat a řešit jej“ (Šebestová, 2005: 15). Domnívám se, že cílem autorů/ek výroků v této kategorii je snaha o navrácení se k původnímu latentnímu stavu věci, kdy sexuální obtěžování zůstávalo skryto.

3.5.9 Pozitivní výroky

Kromě negativních výroků jsem ve výzkumném vzorku objevila i pozitivní výroky vztahující se k problematice sexuálního obtěžování, a to výlučně ve stenografických prepisech návrhu zákona, který by jej reguloval. Jsem přesvědčena, že i když je primárním cílem této práce analýza antifeministických výroků, s analýzou pozitivních sdělení bude můj výzkum komplexnější. Bohužel je jejich počet velmi malý a je sporné, zda genderově citlivější autoři/ky měli/y na přijetí tohoto zákona skutečný zájem, nebo jestli to byla jen spolustranická loajalita (Josef Mikuta⁵⁰ a Zdeněk Škromach jsou oba z ČSSD). Jak jsem se zmínila v teoretické části, člověkem který jak v Poslanecké sněmovně tak v Senátu za zákon nejvíce lobboval byl Zdeněk Škromach, ministr práce a sociálních věcí, který byl vládou pověřený, aby uvedl předložený návrh:

a) *„Bližší definování pojmů přímé diskriminace, nepřímé diskriminace, obtěžování a sexuální obtěžování je nezbytné především pro potřeby praxe, neboť jde o relativně nové pojmy v pracovněprávních předpisech, které jsou dosud různě interpretovány.“* (Ministr MPSV Zdeněk Škromach⁵¹)

Tento výrok reaguje na ty obavy autorů/ek, kteří/ré se obávali/ly možné zneužitelnosti zákona kvůli nedostatečnému definování pojmu sexuální obtěžování. Podobné obavy se objevily především v Senátu, který návrh zákona vrátil Poslanecké sněmovně. Výrok vznikl právě po zamítnutí zákona Senátem. Považuji jej za jistý protitlak proti výrokům z kapitoly **„Strach a obavy ze zneužití zákona a diskreditace“**. Na celý jejich počet bohužel existuje pouze jeden jediný.

---

50 Josef Mikuta je autorem podobného výroku: „Přesnější vymezení diskriminačních znaků vytváří příznivější podmínky pro rovné zacházení v každodenní praxi“ (Psp. 34. *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů /sněmovní tisk 261/ - první čtení*. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/014schuz/14-4.html>)

51 Psp. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů /sněmovní tisk 261/5/ - vrácený Senátem*. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/026schuz/26-1.html#q9>

b) Další výrok pojmám opět jako protiváhu proti další sadě výroků: popírání existence, popřípadě závažnosti sexuálního obtěžování:

„Vážený pane předsedo, pane ministře, vážené kolegyně, kolegové, já patřím k oněm patnácti procentům, kteří si myslí, že sexuální obtěžování existuje a skutečně může být pro ženy velikou obtíží.“ (Senátor Luděk Sefzig⁵²)

Opět existuje na celou sadu takových výroků jen jeden pozitivní výrok. Jedná se o to cennější výrok, protože je jeho autorem senátor, tudíž člen instance která znění zákona zamítla. Je zajímavé, že autor zde pracuje s údajem 15% lidí, kteří si myslí, že „sexuální obtěžování existuje a skutečně může být pro ženy velikou obtíží“, zatímco v předchozí kapitole autorka (Petra Mrázková) pracuje s polovinou lidí, kteří jsou přesvědčeni, že „v poslední době počet případů sexuálního obtěžování narůstá“. Rozdíl je především v tom, že autor výroku se se zmíněnými 15% ztotožňuje, zatímco autorka z předchozí kapitoly si udržuje skeptický odstup, a to především díky samotnému názvu článku *Zákon zvýhodňuje obtěžované ženy*. Díky různým postojům a stylům autorů/ek může 15% procent působit důrazněji a vážněji než polovina.

c) Poslední výrok nevyrovnává jinou sadu nebo sady výroků. Jeho autorem je opět senátor, který se zamýšlí nad rolí maskulinity v přijetí tohoto zákona:

„Pane předsedo, dámy a pánové, domnívám se, že zde nezaznělo dost slov, skoro žádná, na obhajobu toho, co se rozumí pod bodem 9 - sexuální obtěžování. Jsme maskulinní společnost s malým smyslem pro vcítění se, s malým smyslem pro empatii. Myslím, čím dále na východ, tím tyto paragrafy budí větší smích a větší chlapáctví. Milan Kundera kdysi říkal, že Evropa končí tam, kde končí secesní nádrazí. Myslím si, že vztah k tomuto bude určovat do určité míry hranice Evropy.“ (Senátor Jan Hadrava⁵³)

---

52 Senat. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

53 Senat. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>

V tomto výroku vidím podobnost s názory Jennifer L. Berdahl, podle které jsou muži neustále motivováni udržet si svou symbolickou moc v genderovém řádu a také udržet hierarchickou podstatu tohoto řádu (2007: 641). Právě senátorův termín „chlapáctví“ vyjadřuje jeho sebeironickou sebereflexi naší společnosti a motivaci mužů bránit svůj status v genderovém řádu a benefity s ním spojené (Berdahl, 2007: 645).

Autor není pyšný na „maskulinní společnost“, kde jsou vlastnosti jako je „vcítění“ a „empatie“ - stereotypně femininní vlastnosti – potlačeny. Přiznání takových vlastností by mohlo způsobit feminizaci maskulinity a ohrožení mocenské hierarchie „naší“ „maskulinní společnosti“. Motivace bránit svůj status v genderovém řádu je i důvodem, proč je pozitivních výroků ze strany mužů tak málo. O to výjimečnější je výrok, ve kterém je tato motivace mužem odhalena. V případě žen/autorek je možné vysvětlit malý počet pozitivních výroků dlouhodobým působením sociálního řádu a tzv. „sexualizací vztahů“ spojenou s androcentrismem, kterou jsem popsala v teoretické části.

Zajímavé je také jeho zamyšlení se nad demografickou stránkou věci. Zatímco autoři a autorky z jedné z předchozích kapitol byli/y skeptičtí/cké k sexuálnímu obtěžování jako importu ze Západu, tento senátor naopak pozitivní postoj k této problematice považuje za jakýsi znak hranice Evropy.

3.6 Možné centrální kategorie

Jelikož jsem metodu zakotvené teorie neaplikovala na výzkumný vzorek kompletně, ale využila jsem pouze její kódovací postupy, nemusela jsem tak vytvořit pouze jednu centrální kategorii, ústřední jev, do které bych integrovala všechny ostatní kategorie (Corbin, Strauss, 1999: 86). Místo ní formuluji několik možných centrálních kategorií, které leží v základu způsobu myšlení, který vede k vehementnímu odmítání zákona o sexuálním obtěžování:

1) Ignorování mocenské podstaty sexuálního obtěžování:

Ve všech výrocích, které určitým způsobem popisují samotný akt obtěžování autoři a autorky nerozlišují mezi flirtem mezi sobě rovnými, a mezi zneužitím moci. Všichni/všechny figurující aktéři/rky jsou postaveni/é na stejný mocenský stupeň, nebo jsou to právě ženy, které jsou v rámci zákona konstruovány jako mocnější. Podobné konstrukce ignorují fungování genderového řádu a jeho mocenské struktury, dochází zde ke střetu odborných tezí s výzkumným vzorkem. V teoretické části jsem pracovala s tezí, že „hegemonní muži“ podle genderu se uchylují k sexuálnímu obtěžování mocensky slabších jedinců, žen, pro ochranu svého statusu v hierarchickém genderovém řádu (Smetáčková, Pavlík, 2011: 369, Berdahl, 2007). Výzkumný vzorek mě navedl k podobnému závěru: samotný návrh zákona regulující sexuální obtěžování se stává hrozbou, která může narušit stávající mocenské postavení žen a mužů v genderovém řádu. Misinterpretace faktů o náhlé mocenské inverzi k ženám slouží jako ochrana dominantního postavení mužů. Participace obou pohlaví při sdílení této misinterpretace může být důsledkem symbolického násilí (Bourdieu, 2000). Inverzi moci obsahuje i další centrální kategorie:

2) Přenos viny a odpovědnosti za sexuální obtěžování

Sexuální obtěžování se na základě obsahu výroků stává čistě ženským problémem. Ať jej svým vzhledem činí společensky tolerantnějším, nebo si obvinění vymyslely z finančních pohnutek. Samy mají také obtěžující situace řešit, ideálně v soukromí, ne na veřejnosti. Muži jsou konstruováni jen jako pasivní a neškodní. K přenosu viny a odpovědnosti dochází až v případě přijetí zákona o sexuálním obtěžování, do té doby je podobné obtěžování pouze latentním jevem (Šebestová, 2005). Domnívám se, že hlavním poselstvím výroků v této kategorii je odrazení žen od podpory nebo využití zákona.

3) Téma sexuálního obtěžování je v rozporu s „naší“ kulturou

Výroky v rámci kategorií jsou napříč vázány snahou všemi možnými způsoby dokázat, že sexuální obtěžování, jako nástroj západního feministického hnutí, je zbytečný výmysl, který se neshoduje s „naší“ specifickou povahou a chováním. Příkladem takového rozporu je „naše“ *harašení* versus „jejich“ sexuální obtěžování. Jelikož impulz pro přijetí zákona nepřišel zevnitř české společnosti, ale z Evropské unie, je taková regulace považována za umělý zásah do „našich“ přirozených vztahů mezi pohlavími. Domnívám se, že kdyby nebylo feministické hnutí a sexuální obtěžování na začátku 90. let tolik zdiskreditováno negativními příklady ze severní Ameriky (které byly tak silné, že se promítaly i do výroků o deset let později), mohlo přijetí zákona probíhat úplně jinak. Velkou roli zde hráli autoři jako je Josef Škvorecký, kteří situaci v severní Americe svým specifickým způsobem interpretovaly československé veřejnosti.

4) Pozice tzv. samozvaných mluvčích

Autoři i autorky uvádějí obecné soudy o tom, co si ostatní ženy (jak v severní Americe, tak i v České republice) myslí, a jak jednájí v kontextu sexuálního obtěžování. Staví se do pozice samozvaných mluvčích, aniž by popisovali vlastní jednání v případě obtěžování⁵⁴. Shledávám zajímavým, že to samé platí i pro většinu ženských autorek, které nepopisují vlastní potencionální jednání nebo reakci, ale názor na jednání jiných. Funkcí této kategorie je zprostředkovat čtenáři/ce obecný a sdílený pohled na zákon o sexuálním obtěžování, který sdílí nejen muži, ale hlavně ženy, které má zákon chránit. Myslím, že obecně sdílený názor čtenář/ka snáze přijme, ztotožní se s ním a dále jej reprodukuje. Sdělení jsou o to silnější, že je vytváří vzdělané společenské elity, od kterých je očekáván nezaujatý a informovaný postoj. V empirické části jsem však ukázala, k jak velkému střetu dochází v tezí odborných autorů/ek a těchto elit.

---

54 Tato teze neplatí pro porevoluční období.

4. Závěr

Cílem této práce bylo analyzovat antifeministické výroky vztahující se k problematice sexuálního obtěžování, jejichž autoři/rky jsou součástí tzv. společenské elity. Zkoumala jsem jakým způsobem mluvčí konstruovaly anti/feminismus v kontextu sexuálního obtěžování, ale i maskulinitu a femininitu, potažmo vztahy typické pro genderový řád.

Jako metodu jsem zvolila kódovací postupy inspirované zakotvenou teorií. Tuto metodu jsem neaplikovala kompletně, ale využila jsem pouze její kódovací postupy. Namísto jedné centrální kategorie jsem definovala 4 možné centrální kategorie (Viz podkapitola **Možné centrální kategorie**), které odpovídají na výzkumnou otázku: Jaký diskurz o genderu a feminismu se v debatě elit vytvořil v souvislosti s tématem sexuálního obtěžování? Všechny možné centrální kategorie jsou navzájem propojené, fungují spolu a spolu s ostatními kategoriemi z empirické části práce popisují diskurz, který se ve výrocih společenských elit vytvořil v souvislosti s tématem sexuálního obtěžování.

Na začátku výzkumu jsem se domnívala, že se výroky z porevolučního budou výrazně lišit od výroků z období projednávání zákona o sexuálním obtěžování. Myslela jsem si, že budou vůči feminismu a jeho nástroji méně negativní. Přeci jenom obě období dělí 10 let. Proto mne velmi překvapilo, že jsou výroky z druhého sledovaného období vůči feminismu i zákonu obecně negativnější, vulgárnější a varovnější. Hlavní rozdíl mezi obdobími spočívá v tom, že autoři/rky z porevolučního období popisují situace ze severní Ameriky, situace, které se českému čtenářstvu zdají vzdálené, nereálné a vtipné. O dekádu starší výroky popisují sexuální obtěžování jako skutečnou a blízkou hrozbu, jsou plné strachu a vůči ženám/obětem mnohem útočnější. Jejich primární emoci není smích, ale strach. Kromě jiné podprahové emoce a genderové vyrovnanosti⁵⁵ autorů a autorek výroků, jsou si všechny výroky obsahově velmi podobné. Pokud došlo k vývoji názorů k feministickému hnutí a sexuálnímu obtěžování, byl tento vývoj vůči nim spíše negativní.

To mne vede k závěru, že vliv elit jako je Josef Škvorecký byl větší a komplexnější, než jsem se domnívala. Mezi výroky z různých žánrů (stenografické přepisy, publicistický pořad, tisk) a různých časových úseků (1992 – 1993 a 1999 – 2003) bylo jen pár významových odlišností. I velmi malé množství pozitivních výroků svědčí o překvapivé shodě mezi všemi zúčastněnými druhy společenských elit.

---

55 V porevolučním období jsou všichni autoři muži.

Pozitivní výroky se objevily pouze v případě stenografických přepisů. Bohužel nemohu s určitostí tvrdit, jestli jsou výsledkem osvícenosti a určité genderové gramotnosti politiků/ček, nebo spolustranické loajality. I kdybych souhlasila s první variantou, jejich množství je v poměru k negativním výrokům téměř zanedbatelné.

Hlavním přínosem této práce je náčrt hlavních motivací a argumentů autorů/ek, které vedou k negativnímu postoji k feminismu a jeho nástroji, který má potenciál vyrovnat šance žen a mužů primárně v pracovní sféře. Díky znalosti hlavních argumentů, které jsou členěny do kategorií a možných centrálních kategorií, je možné vést s opoziční stranou konstruktivní dialog.

5. Literatura

- Barát, E. (2004). Zneužívání slobody slova: nekonzervatívny dozor v maďarskej tlači In J. Cviková, J. Juránová, A. Daučíková & L. Kobová (Eds.): *Lesby-by-by : aspekty politiky identít*. Pp. 177 - 192. Bratislava: ASPEKT.
- Berdahl, J.L. (2007). Harassment Based On Sex: Protecting Social Status In The Context Of Gender Hierarchy In *Academy of Management Review* Vol. 32, No. 2, Pp. 641–658. University of Toronto.
- Bourdieu, P. (2000). *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum.
- Bozděchová, I., Mazálková, I. (1994). Socio-lingvistické harašení In *Naše řeč* Vol. 77, No. 4, Pp. 198-201. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR.
- Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. *Handbook of qualitative research*. London: Sage.
- Dobbin, F., (2006). Sexual Harassment: The Global and the Local. In *Sociological Forum*, Vol. 21, No. 4.
- Dougherty, D. S. (1999). Dialogue Through Standpoint: Understanding Women's and Men's Standpoints of Sexual Harassment. In *Management Communication Quarterly*, Vol. 12, No. 3, Pp. 436-468. Sage.
- Faludi, S. (1991). *Backlash: the undeclared war against American women*. New York: Crown.
- Formánková, L., Rytířová, K. (edit.). (2004). *ABC FEMINISMU*. Brno: Nesehnutí.
- Hais, K., Hodek, B. (1985). *Velký anglicko-český slovník*. Praha: Akademia.
- Havelková, B. (2006). „Právní úprava obtěžování z důvodu pohlaví a sexuálního obtěžování.“ In Křížková, A., Maříková, H., Uhde, Z. (eds.). *Sexualizovaná realita pracovních vztahů. Analýza sexuálního obtěžování v České republice*. Pp. 92–107. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Havelková, H. *Úvod do feministických teorií*. (Přednáška) Praha: FHS UK, 3.11.2014
- Havelková, H., Oates-Indruchová, L.(eds.). (2015). *Vyvlastněný hlas: Proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. Praha: Slon.
- Havelková, H., Vodrážka, M. (eds.). (1998). *Žena a muž v médiích*. Praha: Nadace Gender Studies.

- Chříbková, M., Chuchma, J., Klimentová, E. (eds). (1999). *Nové čtení světa: feminismus devadesátých let českýma očima*. Praha: One woman Press.
- Kitzinger, C., Thomas, A. (1998). Sexual Harassment: A Discursive Approach. In Kitzinger, C., Wilkinson, S. (eds.) *Feminism and Discourse: Psychological Perspectives*. Pp 32-49. Sage.
- Křížková, A., Maříková, H., Uhde, Z. (eds.). (2006). *Sexualizovaná realita pracovních vztahů. Analýza sexuálního obtěžování v České republice*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Linková, M., Cervinkova, A. (eds.). (2005). *Myšlení hranic: genderové pohledy na racionalitu, objektivitu a vědoucí subjekt*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- MacKinnon, C. (1979). *Sexual Harassment of Working Women. A Case of Sex Discrimination*. New Haven and London: Yale University Press.
- Věšínová-Kalivodová, E., Maříková, H. (eds.). (1999). *Společnost žen a mužů z aspektu gender: [sborník studií vzniklých na základě semináře Společnost, ženy a muži z aspektu gender pořádaného Nadací Open Society Fund Praha]*. Praha: Open Society Fund.
- Osvaldová, B. (2004). *Česká média a feminismus*. Praha: Libri/Slon.
- Reinharz, S. (1992). *Feminist methods in social research*. New York: Oxford University Press.
- Renzetti, Blaire M., Daniel J. Curran. (2005). *Ženy, muži a společnost*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Sev'er, A. (1999). Sexual Harassment: Where We Were, Where We Are and Prospects for the New Millennium.. In *Canadian Review of Sociology and Anthropology* Vol.36, No. 4, Pp. 460–497.
- Schilt, K., & Westbrook, L. (2009). Doing Gender, Doing Heteronormativity: Gender Normals, Transgender People, and the Social Maintenance of Heterosexuality. In *Gender and Society*, Vol. 23, No. 4, Pp. 440-464.
- Smetáčková, I., Pavlík, P. (2011). Sexuální obtěžování na vysokých školách: Teoretické vymezení, metodologický přístup, výzkumné výsledky in *Sociologický časopis* Vol. 47, No. 2, Pp. 361–386. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Spirit, M. (2014). *Úvod do studia práva, 2. vydání - aktualizované dle nového občanského zákoníku*. Praha: Grada.

- Strauss, A., Corbin, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Sdružení Podané ruce. Boskovice: Nakladatelství Albert.
- Šebestová, J. (2005). Fakta a mýty o sexuálním obtěžování in *Gender, výzkum, rovné příležitosti* Vol.6, No. 2, Pp. 15-18. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Šmausová, G. (2002). Proti tvrdošíjně představě o ontické povaze genderu a pohlaví. In *Sociální studia* Vol. 7, Pp. 15-28. Brno: FSS MU.
- Štícha, F. (1978). Substantiva deminutivní formy s lexikalizovaným významem In *Naše řeč*, Vol. 61, No. 3, Pp. 113-127. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR.
- Švaříček, R., Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- Thomas, D., McCoy, C., McBride, A. (1993). Deconstructing the Political Spectacle: Sex, Race, and Subjectivity in Public Response to the Clarence Thomas/Anita Hill "Sexual Harassment" Hearings in *American Journal of Political Science*, Vol. 37, No. 3, Pp. 699-720. Austin: Midwest Political Science Association.
- Ulč, O. (2014). *Škvorečtí: Čtyřicet let zážitků a korespondence*. Praha: Šulc-Švarc.
- Valdřová, J. (2000). Harašení není harassment. In *Mladá fronta DNES*, Vol. 11, No. 141, Pp. 20. Praha.
- Vohlřálová, M., (2009). Sexuální obtěžování na vysoké škole. V ČR neexistující problém? In *Gender, výzkum, rovné příležitosti* Vol. 10, No. 2. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Wolf, N. (2000). *Mýtus krásy: Ako sú obrazy krásy zneužívané proti ženám*. Bratislava: Aspekt.
- Zippel, K. S. (2006). *The Politics of Sexual Harassment: A Comparative Study of the United States, the European Union, and Germany*. Cambridge: Cambridge University Press.

Diplomové práce:

- Pavlas, T.,: *Antifeministická mužská identita: Kritická analýza mužské kritiky feministů*. Praha, 2009. Diplomová práce. FHS UK. Katedra Genderových studií.

Elektronické zdroje:

- An Encyclopædia Britannica Company. *Merriam-Webster*. [online]. [cit. 2016-11-12]. Dostupné z: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/lookism>
- Naomi Wolf. *Culture & Society. Project Syndicate*. [online]. 31.7.2013 [cit. 2016-11-12]. Dostupné z: <https://www.project-syndicate.org/commentary/women-s-appearance-and-workplace-sexism-by-naomi-wolf>
- PGS.ORG.thinktank. [online]. 1995 [cit. 2016-10-26]. Dostupné z: <http://www.pbs.org/thinktank/transcript132.html>

Zákony:

- Zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon. In: Sbíрка zákonů.
- Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti. In: Sbíрка zákonů.
- Zákon č. 46 /2004 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů. In: Sbíрка zákonů.

Výzkumný vzorek:

- Kovář, M. (1992). Dopis z Ameriky o velkém sexuálním harašení. In *Mladý svět*, Vol. 33, No. 34, Pp. 12. Praha.
- Kučera, V. (2000). A na předloktí vytetovaná nahotinka. In *Mladá fronta DNES*, Vol. 10, No. 117. Praha.
- Morenová, D. (1999). Sex? Jen slušně, prosím! In *Mladá fronta DNES*, Vol. 9, No. 51-52. Praha.
- Mrázková, P. (2000). Zákon zvýhodňuje obtěžované ženy. In *Lidové noviny*, Vol. 10, No. 124, Pp. 1-2. Praha: MAFRA.
- Sex je náš... tak haraš! In *Ta naše povaha česká* [publicistický pořad] ČT1 30.5.2000.
- Stwora, V. (1993). O velkém sexuálním harašení. In *Mladý svět*, Vol. 34, No. 3, Pp. 40-41. Praha.
- Škvorecký, J. (1992). Dobrodružství amerického feminismu: Je možný sex bez znásilnění? In *Respekt* Vol. 3, No. 32. Praha.
- Škvorecký, J. (1992). Dobrodružství amerického feminismu (II): Je možné mluvit se ženou bez pohlavního obtěžování? In *Respekt* Vol. 3, No. 39. Praha.

- Štindl, J. (2000). Přerozdělená beznaděj. In *Lidové noviny*, Vol. 10, No. 124, Pp. 10. Praha: MAFRA.
- Švidrnochová, K. Sexuální harašení se práci nevyhýbá. In *iDNES* [online]. 26.8.2003 [cit. 4.4.2017]. Dostupné z <http://finance.idnes.cz/sexualni-harasieni-se-praci-nevyhyba-dbb-/podnikani.aspx?c=2003M199Z03A>
- Vízdal, F. (1998). Nač se ptát, začne-li to v práci harašit. In *Mladá fronta DNES*, Vol. 8, No. 248. Praha.

Stenografické přepisy:

- Psp. 34. *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů /sněmovní tisk 261/ - první čtení.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/014schuz/14-4.html>
- Psp. *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů /sněmovní tisk 261/ - druhé čtení.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/022schuz/22-3.html#q241>
- Psp. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů /sněmovní tisk 261/5/ - vrácený Senátem.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/026schuz/26-1.html#q9>
- Senat. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů.* [online]. [cit. 2017-4-25]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=24408>